
Ženski Svet

DOMU

Letnik VI.

December 1928. / VII. Številka 12.

VSEBINA 12. ŠTEVILKE:

DOM... DOM... — (Pavla Hočevarjeva.)	Stran 353
MOJ DOM. — Pesem. — (Dora Grudnova.)	354
KDO IMA DOM? — (France Bevč.)	355
BREZ STREHE. — (Lea Faturjeva.)	357
ŽIVLJENJE V KMETSKIH DRUŽINAH. — (Fr. L.)	360
VSAJ LASTNO SOBO... — (Vida P.)	365
DOM. — Pesem — (Miran Jarc.)	367
CVETLICE V NAŠ DOM! — (Ciril Jeglič.)	368
DOM IN KNJIGA. — (F. B.)	369
DOM IN INDUSTRIJA. — (Janez Rožencvet.)	372
RAZNI SLOCI POHIŠTVA V ZGODOVINI. — (Davorinka Deželova)	375
VEČ TRADICIJE. — (Janez Rožencvet.)	381
DOM IN ZDRAVJE. — (Dr. J.)	387
DANAŠNJA PREHRANA. — (Jerica Zemljanova.)	390
PRIPRAVNO POHIŠTVO. — (Milka Martelančeva.)	395
IZVEŠTJA: Po ženskem svetu. — Higijena. — Gospodinjstvo. — Kuhinja. — Književnost in umetnost	Stran 396, 397, 398, 399, 400. — MODNO POROČILO

UREDNIKA: PAVLA HOČEVARJEVA.

„ŽENSKI SVET“

Izhaja vsak mesec. — Letna naročnina: L 14, s krojno prilogo.
L 20; polletna: L 7, s krojno prilogo: L 10; četrtletna: L 3'50,
s krojno prilogo: L 5. — Za Jugoslavijo letna naročnina Din, 64.—
pol- in četrtletna sorazmerno. — Za inozemstvo: celoletno s
krojno prilogo L 30.— Poedini zvezki: L 1.50.

Uredništvo in glavna uprava:

v Trstu, ul. Torre bianca 39/I. - Telefon: 71-33

Uprava za Jugoslavijo: v Ljubljani, Mirje štev. 27.

Poštne pošiljalke nasloviti na: „Ženski Svet“, Trst (Trieste), posta
centrale, Casella postale 384. - Izdaja Konsorcij „Ženski Svet“ v Trstu.

Za konsorcij odgovorna Milka Martelančeva.

Tiska tiskarna „Edinosi“ v Trstu, Via S. Francesco d' Assisi štev. 20

Izšel je Vedež

za leto 1929.

Cena Lir 3'80. — Pismana naročila se izvršujejo 10
proti predplačilu Lir 4'20.

Dobiva se v knjigarni - papirnici STOKA
Trst, Via Milano 37 in pri vseh podeželskih
trgovcih.

ŽENSKI SVET

Dom... dom...

V vsakem mladem bitju zaživi to hrepenenje; zaživi baš takrat, ko dozoreva telo in si duša črta prve zavestne smernice.

Dom. V zlatem okvirju vidi njegovo sliko, v mavričnih barvah upodobljeno njega vsebino:

*ognjišče — mož, žena — deca,
vse v svitu solnčne sreče!*

Pa stopa mlado bitje po življenski poti. Trdo delajo roke, napenjajo se živci, vse je osredotočeno v neomajnem prizadevanju po lastnem domu. V duši se vzbujajo nova čuvstva in se zlivajo v enotno pesem: v hrepenenje po ljubezni in v iskanje sorodnega bitja, s katerim bosta skupno stopila pod lastni krov.

Tam v svojem domu, ozkem ali mogočnem, tam sluti duša edino naravno žarišče življenskega zmisla:

le pod lastnim krovom se razodevajo človeku vse tople in globoke strani ljubečih src,

le v lastnem domu se mu telo in duša odpočijeta in okrepiata z novimi življenskimi silami;

le ob domačem ognjišču more človek postlati mehko zibelko novemu bitju, mu povedati svojo najsvetejšo besedo in mu izročiti svoje in božje poslanstvo.

Pa naj človek vidi okoli sebe še toliko senčnih domov, še toliko temnic bede in prevare, njegovi duši ne upadejo krila, neutešna je v njem žeja po lastnem krovu in še blagruje bitja, ki sicer niso našla v domu solnca, pa so si ob domačem ognjišču napolnila dušo usaj s tiho resignacijo, ter pomiluje sebe, ki zaman hrepeni po domu, svetlem ali temnem, kajti

le v domu se more življenje toplo roditi, se smotreno izživeti in mirno ugasniti.

P. Hočevarjeva.

Moj dom. (Dora Grudnova)

Vabil čar me je tujih krajin
in bolno vznemirjal: šla sem za njim —
tam daleč, v neznanem, sreča je moja,
tam najde srcé si in duša pokoja —
sem tihoma upala, skrivoma sanjala.
A ko sem varljivost že vsega preklinjala
in mráz me tujine objel je samotno,
in praznemu srcu bilo je grozotno —
sem ječé vzhrepenela: domov, domov,
pod tihi, blaženi očetni krov!

Šla na pot sem v tuje kraje
in živo verovala: tam, onkraj ograje
življenja je začetek in sanjava prostost,
veselja nepoznana, ljubáv in vsa modrost —
tam usoda svetla name čaka.
A ko spoznala sem, kakšna je to spaka,
kako pousod življenjeje trud je in pehanje,
kako pousod je vse, ah vse strašné vsakdanje —
sem z radostjo zahrepenela: domov, domov,
pod topli, blaženi očetni krov!

Šla med tuje sem ljudi in vžila
ljubezni mnogo — mnoge sem vzljubila;
in zrla v žitja jim najtajnejše strani —
kako je v dómu tem, kako se tam živi;
prej verovala sem: vse rožnato pousod.
A ko odkrilo se je meni sto grehot,
ki skrunijo ognjišča sveti plamen,
ko mati, oče, deca so tujci si na samem —
sem z ljubeznijo zahrepenela: domov, domov,
pod sveti, blaženi očetni krov!

Kdo ima dom? (France Bevk.)

O grin se je imenoval, rdeč obraz je imel in v roki palico s srebrnim ročajem. Kadar je šel po cesti, je nosil trebuh, kakor da nosi nekaj svetega in nedotakljivega pred seboj. Glavo je imel dvignjeno malo navzgor, kakor bi gledal v sonce, in se je smehljajal.

Pa kaj bi se ne smehljajal! V mestu je imel tri hiše, najmanjša je imela tri nadstropja. V večji je bilo toliko stanovalcev, da ni poznal vseh. V isti hiši je stanoval on v prvem nadstropju z verando na zeleni vrt. Pet sob je imela njegova žena, v treh sobah je živel on, ostalo je bilo za služinčad. Sobe njegove žene so bile tako urejene, da se je zdelo, da prejahajo iz ene v drugo kakor iz kraljestva v kraljestvo. Iz modernega salona je vodila pot v turško sobo, iz turške sobe v japonsko spalnico in od tam v kraljestvo bajk iz tisoč in ene noči. Njegove sobe so bile resne, a dragocene: mahagonij in usnje. Kadar se mu je poljubilo, je sedel k mizi in jedel, če je bil truden, je legel in se odpočil. V garaži sta ga čakala dva avtomobila, vendar se mu je tu pa tam zljubilo tudi hoditi. Vsi bančni ravnatelji so ga pozdravljali, celo oblast ga je spoštovala.

Pa bi se ta človek ne smehljajal!

Vendar se nekega večera nič več ni smehljajal. V kotu kavarne je sedel, bobnal z debelimi prsti po mizi in gledal brezizrazno nekam v steno. Vselej sem ga rad pozdravljajal, ne iz spoštovanja pred kapitalom, ampak iz pomilovanja nad človekom, ki pod božjim solncem nima opravila. Tudi ta večer sem se mu priklonil in hotel mimo njega.

«Kam?» je zamahnil z roko za menoj.

«V kak kot; časnike bi rad bral,» sem dejal ponižno.

«Pustite časnike, sedite k meni!» me je povabil. «Saj vam ni neljubo... pijte liker z menoj!»

Seveda, ni mi bilo neljubo. Ne radi likerja, ki je nagnusna pijača, ampak radi moža, v katerem je ugasnil smeh. Bolj ko sem zrl v njegov obraz, večji vtis siročstva mi je delal. Opazil sem, da tudi njegov smeh, s katerim je hodil po mestu, ni bil pristen. Njegov rdeči obraz je imel nekaj težkega, zabuhlega na sebi, oči pa so bile take, kakor bi nečesa prosile. Ves izraz obraza je delal vtis siromaštva, ki ga tudi biseri na tresočih se rokah, s katerimi je nalival kozarčke, niso mogli zakriti. Ustnice so bile povešene v okameneli jok, naj je izlival pijačo čez nje ali govoril medle besede.

Govoril je ves večer, na videz vsakdanjosti, a se je zdaj zdaj prikazala izza besed njegova duša. Videl sem, da se je trudil, da me je z besedo priklepal k mizici, morda ga je baš to privedlo do nekaterih izjav, ki bi mu jih bil svet brez dvoma zameril, če bi bil vedel zanje. Nezadovoljstvo, ki ga je mučilo v notranjosti, se je od kozarčka do kozarčka stopnjevalo, rastlo v besede in v oči, ki niso zrle več name, ampak nekam po kavarni, v

zadnje goste, v ugasle luči, v postopajoče natakarje, ki so zehali in pogledovali vsak hip na uro.

Treba je bilo plačati in iti. Ogrin je utihnil, pogledal začuden, kot da ga kdo moti v mislih, vrgel denar na mizo in se dvignil.

«Treba je iti,» je vzdihnil. «Kam greste vi?»

«Domov.»

«Domov?» me je pogledal, kakor da se čudi. Vzel je s kljuke palico s srebrnim ročajem in dejal resignirano: «Jaz nimam doma.»

Bil je opijanjen, težko je hodil med mizami, vendar je nagonsko pazil na svoje dostojanstvo še v tem hipu. Le na zunaj... Notranje je bil razvnet, ni se mogel premagovati, da je po pločniku grede razodeval meni, tujemu človeku, zakaj nima doma. Povedal mi je zgodbo o svoji ženi in o svojih otrocih, ki je bila tako banalna, da v kratkih besedah povedana ne spada v te vrstice. Če bi jo hotel rešiti vsakdanjosti, bi moral napisati debel roman.

Stal je na vogalu hiš, kjer so se najine poti ločile, in me je gledal z ržeznanim bleskom, kakor da na svojo jecljajočo izpoved pričakuje odgovora, ali se kesa, da se je razgalil pred menoj.

Ta človek, ki ga pozdravljajo vsi bančni ravnatelji, ki ima v mestu tri hiše in šteje njegovo stanovanje nad osem sob, nima doma? Kdo ima tedaj dom? Nekaj globokemu usmiljenju podobnega se je porodilo v meni pred to mastno, rdečelično zažonetko.

Preden sem se odločil, da kaj rečem, mi je ponudil tri debele prste, se obrnil in odšel. Gledal sem za njim skozi drevored, v katerem ni bilo nobenega človeka ob tej uri. Zdajci ni pazil več na svoje dostojanstvo, hodil je široko, opotekaje se, zdaj zdaj se je ustavil, kakor da razmišlja, kam naj krene...

* * *

V predmestju so zidali visoko hišo. Na njeno pročelje je nabil podjetnik veliko desko s svojim imenom; ta je bil najel mravljišče delavcev, ki so gomazeli od jutra do večera in dvigali ogromne stene rdečega zidovja s tal.

Tik ob poslopju je stalo dvigalo, ki je krožilo neprestano od jutra do večera in odnašalo opeko na vrh. Spodaj sta v blatu in rdečem prahu stala dva delavca, se upogibala brez odmora pod stroj in polagala opeko na železne police dvigala. Police niso bile nikoli polne, jedva je ena ušla rokam, se je prikazala druga, zdelo se je, da rastejo iz tal in imajo mirijade svojih sestrâ za seboj.

Na vse je padal droben, gost dež, ki je močil obleko, roke, obraz; blato se je sprijemalo v gubah lic, mrzel hlad je vel po hrbtu. Zdaj zdaj se je utegnil obrisati kateri obraz s hrbtom rok, a so prsti v naglici cuknili, popadli opeko in jo vrgli dvigalu v žrelo.

Od zgoraj se je oglasil zategel klic.

«Oj! Ali spita?»

«Oj!»

«Ena polica je bila prazna.»

«Vrag te vzemi! Človek se še obrisati ne utegne,» se je Šime pol v srdu in pol v šali nasmehnil tovarišu.

Zgoraj na zidu so čepele sence, se premikale, pokladale opeko na opeko in niso črhnile besede. Vrsta od apna oškropljenih delavcev je v širokih, iz desak zbitih koritih mešala apno s peskom in ga, vlivala v železne posode drugega dvigala, ki je venomer škripalo in škropilo apnene kaplje iz praznih, v krogu se vrtečih posod na ljudi.

Mimo so hodili ljudje, gazili blato, se izogibali vode, ki je puščala iz gumijeve cevi, stopali so na kamenje in deske, se zdaj zdaj ustavili, zajezili prehod in gledali na delavce, kot bi hoteli počakati na tisto minuto, da bo zgradba dozidana do vrha.

«Ali zidate babilonski stolp?»

«Ne, hišo,» se je smejal Šime in dvignil glavo. Znova jo je povetil, da železna polica ni šla prazna kvišku in da pes, ki je stal na vrhu s palico v roki in s srebrno verižico na trebuhu, ni zalajal. Mirijade kilometrov dvigala se je brez prestanka dvigalo iz tal, nosilo bremena navzgor in nazaj grede sipalo rdeč prah na obraze. Dež je pršil v drobnih kapljah počasi in enakomerno; počasi se je vlekel dan, solnce je zašlo nekam za svinčenimi meglami, ki so potemnele, a niso nehale rositi vse naprej do hipa, da se zagorele luči v mestu, ki je ležalo v kotlini, vsevdilj do večernega zvonjenja in glasa siren, ki je prekinil delo v tovarni.

Na prvem stopnišču nove hiše je stopil nekdo do jeklenega droga in zazvonil nanj. Šime in tovariš sta opeko, ki sta jo imela v rokah, položila na naslednjo polico, nato sta se dvignila in pretegnila telesi. Šime se je nasmehnil, vzel v roko klobuk in se popraskal nad temenom. V stroju, ki je gonil dvigalo, je nekaj zastokalo, vrsta železnih polic, ki je rastle iz neskončnosti, se je ustavila.

Telesa, ki so se pretegnila, so poklicala novo življenje vase, ki je bilo postalo ure in ure stroj. Zdajci so se razgibala, se premaknila z mesta in zapuščala ogrodje zidarskega odra, ki se je mokro in spolzko svetilo v luči in v dežju.

Šime se je ustavil pred tobakarno, pogledal v mošnjiček in preštel novce.

«Tobaka si moram kupiti,» je dejal.

Že je stal pred pultom, za katerim je prodajala široka ženska z žabjimi očmi, ko se je premislil, se nenadoma obrnil in stopil na tlak. Zavil je mimo grede v pekarno in kupil tablico rogljičev, ki jih je stisnil pod jopič, da bi se ne zmočili.

Trudne noge so plesale v cik-cakajočih korakih po tlakovani cesti, Šimnov smeh je gledal nekam v neprodirno meglo, v drevesa, ki so tonila v nji, oči so odkrivale hišo za hišo, ulico za ulico... Na vogalu treh velikih cestâ se je poslovil od tovariša in izginil v ozek prehod med hišami, ki je končaval v stopnice in se dvignil na blatno teraso, s katere so se razbegovale temne, ozke, umazane ulice na vse strani, se zatikale druga v drugo, končavale v zagatah ali pa se krivile brez konca, bežale pod oboki hiš in se iztekale na svetle, od ljudskih množic šumeče ceste.

Tu je začenjal tisti del mesta, ki je bil radi beznic in smradu najbolj proslul. Brivnice, starinarji, male prodajalnice, v katerih si dobil vsega in ničesar, so se stiskale v temne kote. Po ulicah so postopali nosači, potepuhi so podpirali zidovje in držali roke v žepih. Ženske so hodile okrog in gledale z ravnodušnim pogledom vsakoogar, ki je prihajal mimo... Med vso mešanico ljudi so se podili otroci in mačke ves dan, igrali svoje najslajše igre in se učili spoznavati grdobijo in greh do tiste meje, da se niso več zmenili zanj.

Skozi ta pisani šum je stopal Šime, ne da bi posluhnil ali se ozrl. Gledal je svoje kraljestvo in poslušal svoje misli.

V ozki ulici se je ustavil pred črno dvonadstropno hišo, stopil v temno vežo, se povzpел po prvem delu kamenitih stopnic brez ograje, dokler ni v temi zadel na lesene stopnice, ki so se udajale pod nogami s tako silo, da je stopal rahleje v bojzani, da jih ne podere.

Skozi umazane, zasmoljene šipe stopniških oken je prihajalo le na ovinkih toliko svetlobe, da ni zadel z glavo ob zid. Skozi vrata je prihajal duh po cvrtih ribah, po prežgani juhi. Ti vonji so se mešali z vonjem hiše, ki je bil posebne vrste, stoletja star in neznosen.

V zadnjem nadstropju se je ustavil pred črnimi vrati in posluhnil. V kuhinji je zaropotala posoda. Glas dekletca je vprašal:

«Tu bo jedel ata, ne?»

«Da, tam bo jedel ata. Glej, da ne razsuješ!»

Šime je potrkal na vrata in stopil v temen kot.

Bilo je vse tiho, nato je zaropotala kljuka na vratih, kakor bi jih odpiral psiček, skozi špranjo je pogledala glavica.

«Ata!»

A Šime iz teme: «Hov, hov!»

Otrok v smeh: «Ne straši me, ata! Saj vem, da si ti!»

Šime se je prikazal, stopil v kuhinjo, sedel na stol in vzel otroka v naročje; dekletce ga je božalo in grabilo za brke.

«Jej, da ne bo mrzlo,» je dejala žena.

Šime pa je zapel: «Jaz sem pa Malki nekaj pri-nee-sel...»

«Kaj?»

«Poišči!»

In je iskala po žepih, pod klobukom in končno pod jopičem. Tablica rogljičev je zletela na tla, Malka jo je pobrala in se smejala brez prestanka:

«Vidiš, mama.»

Žena je pogledala. «Kaj kupuješ! Ti pa ješ gole testenine; danes nisem imela več zabele, denarja pa tudi ne.»

«Kaj bi tisto; sicer bi bil zakadil. Saj dobimo jutri denar... Da imamo le dom.»

Popadel je dekletce ter ga dvignil pod nizki, ocepani strop, ga nosil po borni sajasti kuhinji in pel: «Malka gre v ne-bee-sa, Malka gre v ne-bee-sa...»

«Ne, ne, padla bom,» je vpila Malka.

Pa se je smejala, ata se je smejal, tudi mama se je smejala — saj so imeli svoj dom.

Glejte, prečudno čudo, gospod Ogrin je imel tri hiše, več nego osem sob, denar na vseh bankah, štiri in dvajset ur časa na dan, palico s srebrnim ročajem — in ni imel doma. Šime je imel dvoje rok, v starinski hiši ocepano sobo in kuhinjo, v vlagi in mrazu, v mraku in trohnobi in — je imel dom... Dom tedaj ni lastna hiša, dom je le slast zadovoljstva in dih ljubezni. Tega pa vsi ljudje ne vedo.

Brez strehe. (Lea Faturjeva.)

Odpovedano?!» Lipička strmi v mlado, lepo zalito vdovo, ki poganja njo, mater petero otrok, z možem in staro materjo na cesto. Iz vdratih oči se ji ulije solza po velem licu, roke sklene in prosí: «Gospa, usmilité se! Saj veste, pet jih je in vsi so majhni — in... In mož ima malo zaslužka in mati so stari... Kje bomo dobili stanovanje?»

Vdova gospodinja se zasmee kruto: «Kaj meni to mar? Dobim stranko, ki bo preslikala, dela nova tla in plačevala šestkrat toliko kakor vi. Zakaj pa imate otroke? Zakaj pa redite staro mater? Če ne dobite stanovanja, boste pač na cesti...»

Odšla je. Lipička se je zgrudila ob praznem ognjišču. Kako naj pove možu? Pa saj bo prišlo še sodnijsko odpovedano, ne more zakriti, ne zatajiti... Petero otrok se je pripodilo z glasnim vriščem v kuhinjo: «Mama — gospodinja nam je rekla, da ne bomo več dolgo ropotali po hiši, s o d r g a nam je rekla...»

«Tiho, tiho, otroci,» je prosila mati in jih silila nazaj ven, da jih ne vidi, ne sliši. Saj res: Zakaj jih ima, zakaj jih ljubi? Ali si sme privoščiti revež, ki nima lastnega doma, otroke? Nikjer jih nočejo na stanovanje — vsak hišni posestnik vpraša najprej: «Imate otroke?»

O Bog! Romala bo od hiše do hiše kakor Jožef in Marija in nihče je ne bo vzel z otroki pod streho. Mar naj jih pobije ali pomeče v vodo!

Začelo se je tisto strašno neprijetno življenje po odpovedi, ko reži gospodar in se znaša ob vsaki priliki nad otroki, ki postajajo v resnici vsak dan bolj divji in drzni, saj je mama ves dan na potu, okoli magistrata, okoli znancev in neznancev, da bi kaj dobila, najmanjšo luknjico bi sprejela z veseljem, da bi bili le otroci pod streho. «Vloži rekurs,» so svetovali možu prijatelji. Zategnilo se je za četrť leta. Potem odlok: «Morate iz hiše!» Gospodinja je imela advokata.

«Z otroki?!» Nasmehnili so se hišni posestniki. «In koliko morete plačati?» Za malo luknjo bi bilo treba dati mesečno več, kakor je zaslužil Lipič.

«Baraka...» je zašepetala Lipička možu. Ogledala sta si divje raztrgane slike barak ob vodah in zidovih, pod drevesi in po kotih. Ob vodi pod dvema košatima kostanjema je zabil Lipič par kolov in naravnal deske, ki mu jih je prepustil delavec, ki je bil zrušil svojo barako, ker si je bil pomagal do stanovanja drugje. Že so nosili revno pohištvo iz revnega stanovanja, že se je zbirala megla in se je naznanjal dež. «Vse bo mokro že prvi dan!» je vzdihovala Lipička in pokrivala s plahkami, ki so jih prinašale sosede barakarice. Možeje so pomagali Lipiču, revež revežu. Žalostno so gledali mimo-idoči ubogo pohištvo na dežju, novo barako, v katero bo lil na vseh krajih dež, v kateri bo splesnilo in se pokončalo vse; pečica se ni mogla navaditi na bivanje na prostem in je nağajala in se kadila, da so morali iti v sosedno barako, kjer so dobili otroci malo tople kave.

Okoli nove barake so se zbrali zvečer vsi barakarji. Resno so jo ogledovali od vseh strani in podvomili: bo vzdržala to zimo?

Pogled vseh je splaval na hiše, zidane in trdne, ponosne in košate, ki se rogajo ubogim barakam, na ljudi, ki pravijo: «Že niso plačevali, pa so morali ven.»

Življenje v kmetskih družinah. (Fr. L.)

Družina je temelj vsej človeški družbi. Kakršne so družine, te najmanjše stanice človeštva, taki so narodi in države.

Najbolj enotne, nedeljene so vsekakor naše kmetske družine. Družine delavcev, uradnikov in raznih pridobitnih slojev žive dvojno življenje: starejši so največ zunaj doma in le kratke ure so posvečene skupnemu življenju. Večino dneva prebijejo v kraju svojega obrata in največkrat vidijo svojo družino le pri najbolj prozaičnem opravilu — pri jedi. Redke izjeme so prazniki in druge prilike.

Kmetska družina pa je kakor veriga: člen se drži členu in vsi morajo biti skupaj. Tako pri delu kakor pri jelu. — To skupno življenje in delovanje ima mnogotere prednosti v gospodarskem in moralnem oziru. Že skupno delo pogloblja čut socijalne vzajemnosti. Vsak ve, da so drug na drugega navezani in da posameznik v mnogih slučajih ne opravi nič. Pri delu se uče mlajši od starejših. In ko je težavno delo končano, kakšno

veselje je včasih! Poslušajte kosce, mlatiče — vriskajo vam in zapoje, ko je vse opravljeno. Kako vse drugače kot delavci, ki se vračajo z upognjenimi trupi in mrkimi pogledi iz tovarne. — In vendar je bilo trpljenje tu in tam.

Med redkimi stanovi ima kmetski človek svoj resnični dom. Drugi stanovi se selijo iz kraja v kraj in iz njih duševnosti izginja pojmovanje pravega doma, ki se pa v letih zrelosti vedno bolj pojavlja v bolelnem hrepenenju po lastnem krovu. V bridkih urah se vsi taki brezdomci spominjajo mirnega zatišja domače hiše, kjer so bili vsi eno in so si medsebojno delili vesele in trpke čase. Posebno je vidno to hrepenenje pri onih, ki so izšli iz kmetijskih domov. Ne najdete skoro našega pesnika, ki bi si ne želel «nazaj v planinski raj» in bi ne vzklikal «o srečna, draga vas domača, kjer hiša mojega stoji očeta!»

Življenje v kmetijski družini je najbolj naravno, zato se vsakomur vtisne najbolj živo v spomin. Skupno delo in skupen interes smo že omenili. Je pa še mnogo drugih vzrokov, ki dajejo temu življenju neko enotnost in svoj poseben pečat.

Tu imajo starši neprestan vpliv na svoje otroke, od rane mladosti do zrelosti. Zato je naš kmetijski dom prvo vzgojevališče bodočega rodu. «Kakršen oče, tak sin — kakršna mati, taka hči» — ta izreka se nanašata najbolj na naše kmetijske razmere.

Na kmetiji ni časa za pohajkovanje. Vsak dan prinese novo delo in to menjavanje opravila vpliva zelo blagodejno na splošno razpoloženje ljudi. Enakomerno ponavljajoče se delo pa nasprotno ubija duha. Zato so že Rimljani rekli, da sprememba veseli.

Kmetijsko delo je sicer zdravo, vendar je mnogo del zelo utrudljivih za telo. Kdor je kdaj občutil, kaj se pravi vztrajati ob trdem delu na pekočem solncu, ko lije pot v curkih po životu, bo tudi vedel, koliko premagovanja je treba, da človek ne vrže orodja iz rok in leže v hladno senco počivat. Človek slabote volje bi tega ne zmožel.

S trdom pridobljen pridelek ima za kmeta svojo posebno veljavo. Le pogledjte ga, s kako samozadovoljnostjo vam razkaže svoje kašče, svojo živino, ali lepo uspevajoče setve, kot bi hotel reči: «Vidite, ne bo še propadel naš dom!» — In v tem je velik del kmetove sreče in zadovoljnosti, zlasti če ima še družino v redu. Če pa tega ni, peša tudi vse drugo. Na poslopih, njivah in travnikih je pisana zgodovina kmetijskih družin. — Ni treba izpraševati, kakšna je gospodinja: njeno roko vidiš že pred pragom v veži in po vseh kotih hiše. S cveticami zastrta okna in rdeči nageljčki ti razodevajo, da jih goji nežnočuteče srce mladenke. — Okna brez cvetja so pa kakor steklene oči mrliča.

Trpljenje, ki je združeno s pridobivanjem vsakdanjega kruha, vpliva na varčnost in skromnost. Morda visi v kašči tudi kaj boljšega, a gospo-

dinja ima vse preračunjeno, za katere praznike pride to in ono na vrsto. Lahko pride v hišo tudi bolezen in tedaj je treba kaj boljšega. Tu se nič ne zavrže, kar ni za ljudi, dobi žival.

Civilizacija je prinesla sicer tudi v kmetске družine mnogotere izpremembe, vendar ne toliko kot n. pr. že v delavske. Uspešno se brani nekaterih proizvodov moderne industrije edinole še kmet, ker mu daje zemlja mnogotero nadomestilo. Izjema je tu le okolica mest in večji kraji, kjer so tudi kmetске družine prevzele običaje meščanov.

Z novo dobo je prišlo tudi v kmetске družine mnogo sovražnikov, ki zadajejo našemu gospodarstvu hude rane. To je v prvi vrsti alkoholizem. Saj je ni skoro vasi v naših krajih, kjer bi ne bilo vsaj ene gostilne. Statistike nam pričajo, da konsum opojnih pijač v naših krajih stalno narašča. Gostilna, ki je bila v polpreteklih časih nekak potreben vaški parlament, je postala grobokop kmetским domovom v materijalnem in moralnem oziru.

Druga rana, ki razjeda v novejši dobi gospodarstvo kmetškega stanu, je nespametno, opičje posnemanje mode. Kar je pri mestni gospodični dostikrat okusno, se zdi pri kmetским dekletu smešno, ker je največkrat ali napačno prirojeno, drugače spačeno, ali iz neprimerne bлага. Pametnim spremembam v modi se pač ne bo nihče protivil, a brezglavo pehanje za njo je v očeh razsodnega sveta vse prej kot pametno. Značilno je, da so na kmetih hčere trdnejših posestnikov zmernejše v noši kot one, kjer doma še za močnik nimajo. Te slednje hočejo na vnanje preslepiti svet, češ — tudi mi nekaj premoremo! Zadnji denar gre dostikrat za modne norosti in nemalo domačih preprirov povzroči ravno ta razvada. Dobe se celo take, ki brezumno tekmujejo, katera bo večkrat «nova».

Bahaštvo je včasih tudi pri dotah naravnost pogubonosno za gospodarstvo. Oče z njimi tako obremeni posestvo, da naslednik ne najde drugačnega izhoda kot pot od doma, za zaslužkom čez morje. Na Bavarskem so neprimerno visoke dote uničile po vrsti kmetška gospodarstva in kaže, da jih bodo tudi pri nas. Poleg tega se pa pri odkazovanju dot in deležev vedno bolj množe zlorabe in krivice, ki spravljajo cele rodove v prepire, sovraštva in tožbe.

Povod mnogim preprirom med družinami daje na kmetih motitev zemljiške posesti. Za ničvredno vaško stezo se bijejo dolgoletne pravde in se spravi par vasi v sovraštvo. Za ped zemlje se zrušijo trdne kmetije — tako trdovraten je naš človek, ko brani svojo pravo ali namišljeno posestno pravico. Mnogo trme je v tem, ki razjeda naš kmetски stan bolj in bolj ter prinaša v družine nemir, sovraštvo in bedo.

Življenje našega kmeta je šlo do najnovejših dob neko svojo pot. Vse premalo se je izobraženstvo pečalo z velevažnim kmetским vprašanjem. Kaže pa, da je preobrazba in gospodarski ter kulturni dvig širokih plasti ljudstva najnujnejša potreba naših dni.

Vsaj lastno sobo... (Vida P.)

Kakor se ljudje razlikujejo med seboj po zunanosti in po temperamentu, tako se razlikujejo tudi po svojih življenjskih zahtevah in potrebah. Nekateri so navezani le na zunanji svet: zajutrek, obed, večerja, čitanje, vse izven doma; drugi preživijo ves svobodni čas doma, le delovne ure prebijejo v tujih sobah. Njim je dom vse, zato pa si ga skušajo urediti čim lepše, prijetneje in udobneje.

Včasih so rekli: zaželela si je doma, pa se je poročila. Primeri iz sedanjih dni pričajo, da zakon ne da vedno doma in da si tudi človek, ki živi sam, lahko ustvari svoje ognjišče. Seveda, ženska veliko laglje kot moški. Uradnici, delavki, rokodelki ostane poleg delovnih ur še vedno toliko svobodnega časa, da misli lahko tudi na delo in življenje v domu. Moški ima sicer tudi istotoliko ur službe, ali po svoji naravi ni vstvarjen za gospodinjstvo in če hoče imeti svoj dom, mora imeti tudi služkinjo, kar pa že da njegovemu samskemu življenju značaj družinskega gospodarstva in zahteva tudi večje stanovanje. Ali tudi med ženskami je mnogo takih, katerim je služba zamorila zmisel za udobno stanovanje. «Saj sem ves dan iz doma; pač ni vredno, da bi se trudila za olepšanje in opremo lastnega stanovanja.» Takim ženskam so kavarne, gledališča neobhodno potrebna, saj mislijo, da najdejo odpočitek, ugodje in zadovoljstvo edinole tam. A povečini varajo same sebe. Njih notranjost ostane lačna, prazna, čeprav ima pred očmi navidezno hrano. Človek, ki išče utehe svoji duši le v zunanjem vrvenju, ima v sebi praznoto, nemir, neutešeno hrepenenje, nezadovoljstvo s samim seboj. Ko bi mogle take ženske pojmiti, kako velika je razlika med lepim domom in tujo dvorano, med štirimi ozkimi stenami, ki si jih oživiš sama s svojo roko in mislijo, pa med prostranimi sobanami, ki jih je izdelala hladna in preračunljiva industrija! Saj ne vem, če je bilo kdaj na svetu toliko ljudi, ki se čutijo notranje tako osamljene, izgubljene, tako hrepeneče po neki drugi življenjski obliki, ki naj bi jim dala več toplote in prisrčnosti, pa čeprav imajo odprtih stotero vrat: društva, kinematografi, gostilne, klubi, koncerti...

Včasih so bile baš one ženske, ki so prve dosegle višjo izobrazbo, v tem pogledu najbolj emancipirane. Pojem dom je bil njim slika nečesa, kar jim stiska dušo, omejuje duha, jih ponižuje na stopnjo navadnega filistra. Danes pa baš izobrazena ženska čuti, kako ji je dom potreben, kako more le v njem živeti tisto toplo življenje, ki pripada njej sami in ne svetu. Ona čuti tudi, da mora biti njen dom lep, udoben, da mora za ta dom nekaj storiti, da mora v njem uresničiti svojo prirojeno željo po lepoti in redu; ve pa tudi, da ji bo tak dom dvignil veselje do dela, ji okrepil moči za življenjski boj in dal globljšega razmaha njenim duhovnim silam.

Kakšen je dom moderne žene? Se li njegov slog razlikuje od doma njene tete, ki je «živela s a m o domu» in je v njem neprestano posprav-

ljala, brisala prah, ogledovala stare fotografije, kramljala s prijateljicami, igrala karte...

Slog moderne ženske sobe ni renesančen, ne baročen, ne secesionističen, pa tudi ne kubističen in futurističen — nego je samo moderen, času in njenemu življenju primeren, nekako konstruktivističen: lep in praktičen, enostaven in topel. V njem je diskretno izražena osebna nota stanovalke: okus, duševno obzorje, zanimanje in potrebe, pa tudi gmotna zmožnost.

Moderna ženska ne živi od rente ali dote, tudi ne od podpore ljubimca, njeni dohodki so pridobljeni v samostojnem trdem živlenskem boju. Zato si ne more vzdrževati salonov in buduarjev; srečna je, če ima prostorno sobo, v kateri je združena spalnica in sprejemnica, delavnica in kuhinja in morda celo soba za goste. Ali vse je tako sestavljeno in urejeno, da veje iz celotnosti toplja in mirna lepota.

Pohištvo je postavljeno tako, da je prostor čimbolj izrabljen. Predvsem ne stoji nič v ogljih, ker se pri tem izgubi preveč prostora. Če je pohištvo razvrščeno po svojem namenu, nastane kar sam od sebe spalni kot, sprejemni kot, kuhinja itd. Taka razporedba ne učinkuje samo estetično, nego si z njo stanovalka prihrani tudi delo, čas in pot: vse je takoj pri roki in takoj pospravljeno. Koliko časa porabiš, če moraš hoditi od pisalne mize h knjigam, od okna k šivalni mizici, od špiritjerke k omari!

Umevno je, da moramo pri mebliranju upoštevati predvsem svetlobo. Mize, pri kateri večkrat delamo, ne postavimo v skrivnosten kot, nego v bližino okna, katerega pa seveda ne smemo zastreti s težkimi zavesami. Vendar bi bila soba brez zastorov nekako mrzla in preveč priprosta. Po velikih mestih in v pritličju morajo biti okna zagrnjena že zato, da se ubranimo tujim pogledom. Ženska, ki je ves dan pri delu med svetom, si želi, da jo njene domače stene ločijo od zunanjega sveta. In če kažejo okna velike, prazne in gole šipe, nimamo prijetnega občutka, da smo sami zase, na varnem in v zaprtem. Zato so okna lahko zastrta s svetlimi, pralnimi tkaninami, ki svetlobo lepo zbirajo in jo enakomerno razdele po sobi. Ni treba da so zavese bele; srednje svetle, tople barve učinkujejo jako prijetno; ali biti morajo stanovitne barve, da ne oblede v solncu. Najlepše so enobarvne z močnejšimi vzorčastimi progami ali volanicami. Po novem sestoje zavese le iz dveh polovic, ki so zgoraj obešene na medenem (mesingastem) drogu, da se z lahkoto zagrinjajo in odgrinjajo. Če je nasproti druga hiša, je dobro, da zagrnemo šipe še s posebnimi manjšimi zavesami, takozvanimi vitražami, ali pa potegnemo preko vsega okna še drugo manjšo in lažjo zaveso. Moderne zavese ne segajo do tal, da ne ovirajo pometanja. Ker je ženska, ki ima svoj poklic, doma navadno le bolj ob večerih, gleda pri izbiri barv predvsem na to, kako učinkujejo pri luči.

V sobi moderne žene-delavke je tudi kuhinja. Malo električno ali plinovo ognjišče se da napraviti, kjerkoli hočemo. Pripravne so tudi špi-

ritjerke in petrolejke, ki pa razširjajo močan duh in tudi kvarijo zrak. Vendar so nekatere tako pripravno narejene, da se z malim stroškom lahko skuha dobra večerja. Vsekakor stanovalka le tedaj docela vživa svojo sobo, če si more doma kdaj kaj skuhati.

Moderne stene niso preobložene z nekdanjimi težkimi barvami in močnimi vzorci, ki že itak utrujeni osebi še bolj utrujajo oko in živce. Najraje imamo enobarvne svetlo-motne tone, od katerih se pohištvo lepo odbija. Lahki vzorci ali vzorčasti robovi se tudi lepo podajo.

Kaj naj obesimo na stene? Predvsem ne mnogo in pa slike, ki imajo res umetniško vrednost. Fotografije spadajo povečini v album ali v male stojče okvirčke. Slika mora biti obešena tako, da je lepo razsvetljena in da jo lahko vidimo. Male slike obešamo bolj nizko, temne na svetlo.

Tla so najbolj čista iz linoleja, ker se dajo lepo in z lahkoto snažiti. Na linoleum pa lahko pogrnmemo še preproge, ki naj bodo res prvovrstne in v skladu s stenami in pohištvom. Če si ne moreš privoščiti kaj lepega, pa raje nič. Le ne ponarejenih «perzijancev». Preproge naših babic, narejene iz obrobjenih starih krpic, so izginile — ni nam žal po njih, saj so bile neokusne in prašne. Tudi nabava svetilke je zelo važna, saj baš luč da sobi posebno, toplo razpoloženje. Vsaka svetilka naj sveti, toda ne zasleplja. Okoli plamena ali žarnice je senčnik (abažur, širm), ki bodi enostaven, trpežen in estetičen. Težki nabirki in volane zbirajo prah, občutljive svile in papirji poblede in razpadajo; volna, sukno, pletenine se že same na sebi izključujejo, ker si jih ne moremo predstavljati kot lepo prosojne in svetlobo lahko odbijajoče.

Važno je, da postavimo luč tja, kjer jo potrebujemo. Svetilka, ki visi sredi stropa, pač enakomerno širi svetlobo, ali za delo pri mizi in za čitanje v postelji ni pripravna. Zato imamo še posebne premične svetilke. Če hočeš dati sobi posebno lepo svetlobno razpoloženje, si daj napraviti svetilke na več mestih ter jim daj abažurje v različnih barvah. Ako jih istočasno prižgeš, se njih refleksi spajajo in vstvarjajo tople učinke. Po trgovinah in po modnih listih je danes toliko lepih modelov za abažurje, da si jih vsaka lahko nabavi ali napravi po najfinejšem okusu.

Soba mora imeti tudi peč. Najzdravejša je pač centralna kurjava, prijetna je lončena peč, nezdrava pa petrolejska in plinova.

* * *

Težak je položaj žene, ki ima mesečno sobo v podnajemu, in to celo meblirano. Gospodinja ne pusti pohištva premikati; stare slike, neokusni nastavki, prtički so ji kakor svetinje. Dobro je, če se najemnica takoj spočetka pogodi, da ji gospodinja odstrani vse, kar je nepotrebnega, in dovoli, da nova stanovalka postavi tudi kaj svojega lastnega in da sme pohištvo razporediti po lastnem okusu.

Pri nabavi novega pohištva ne smemo biti prevarčni, saj pohištvo ni tako podvrženo polletni modi kakor obleka.

Postelja bodi dovolj obsežna in mehka, dobro spanje je glavni pogoj zdravemu in za delo sposobnemu organizmu. Če je soba majhna, imajo posteljo združeno z divanom tako, da je podnevi kot divan, zvečer pa se postelje. Vendar ni to tako praktično, kakor bi se zdelo. S prelaganjem posteljnine je delo, pri spanju pa leze odeja čez robove. Vsekakor je bolje, da je ležišče res postelja. Posteljno perilo bodi iz prvovrstnega materiala, priprosto in okusno. Pripravno je, če je nad posteljno omarico polička za knjige. Umivalnik v sobi ni moderen, ker imajo stanovanja kopalnico. Če pa te ni, mora biti umivalnik blizu postelje, bolj na nevidnem mestu in tako narejen, da je posoda čimbolj skrita. Zadnje čase se dobe posebne gumi-jaste banje, ki se po uporabi zložijo in spravijo. Nemci, ki so tako praktični računarji, kažejo po razstavah posebno zločljivo in zaklopno pohištvo: V sobi stoji velika navidezna omara, zvečer pritisneš gumb, pa skoči ven postelja, pritisneš drugi gumb, imaš ploščo za mizo; gumb na drugi strani ti odpre umivalnik. Po nekaterih sobah so omare in police kar vzdane. Tak način mebliranja je sicer ekonomičen, a dolgočasen, ker moraš leta in leta gledati enak red. V enosobnem stanovanju so zasloni (španske stene) ali zavese neobhodno potrebne. Kolikokrat imaš koga v sobi, pa se moraš preobleči ali umiti. Zaslon te popolnoma loči od neljubih pogledov. «Kuhinja» imaš v posebni omarici ali zagrnjeni polici, v kateri lahko skriješ vse potreščine. Važna je pisalna miza, ki naj bo združena s prostorom za knjige, oz. knjižna omara združena z zaklopno pisalno ploščo. Morda namestiš v njej tudi boljše namizno perilo in posodo. Omara za obleko naj ima tudi predalnik za perilo. Skoro si ne moremo misliti sobe brez divana in blazin. Na njem se od službe utrujena oseba odpočije, sprejema posete in v potrebi tudi koga prenoči.

Nova doba stremi po čim popolnejšem izboljšanju življenjskega načina, prehrane, pohištva in tudi stanovanja samega. Koliko je že samostojnih žensk, ki jim je mesečna soba premalo ter si iščejo lastno stanovanje, sestojče tudi iz kuhinje in morda tudi iz dveh sobic. Ni tudi malo takih, ki jim je ideal lastna hišica. V Ameriki je v tem pogledu za samostojne osebe mnogo bolje. Tam imajo hotele za stalne najemnike, samostojne osebe obojega spola in male družine. Sobe so urejene skrajno premišljeno in udobno: Vzdane omare, topla in mrzla tekoča voda, kotiček s kuhinjo in kopalnico, telefonska zveza s skupno kuhinjo, dvigalo, po katerem dobi stanovalka hrano iz kuhinje. V nižjih nadstropjih so jedilnice, sobe za čitanje, za godbo in zabavo. Na Nemškem so začele občine zidati male hišice z vrtičkom. Po dve in dve samostojni osebi se dogovorita za vzdrževanje stanovanjske hiše ter zato jamčita občini s svojim imetjem. Vsaka

ima svojo sobo, kuhinjo imata skupno, in tudi služkinjo, ki jima kuha in pospravlja.

Vsekakor je značilno za moderno ženo: Čimbolj se osamosvaja, čimbolj se njeno delavno področje prenaša v javno življenje, tembolj raste v njej hrepenenje po lastnem domu, po občutku intimne domačnosti, čeprav samo za par popoldanskih in večernih ur.

Dom. (Miran Jarc.)

*V idilo je zajet tvoj tihi svet,
mir je nad njim ko solnčni svit razpet.
Do tu ne seže senca časov zlih,
kot megla razpuhti se mrki vzdih.
V pogovoru, ki v jasnosti iskri se,
domačnost vedra v srčnost prebudi se.
Kot topla zarja včasih pod večer
razvesijo se zvoki, ko klavir
se razživi ob vzgibu roke bele...*

*Ta solnčni dom: čuječe zbrano obkroža
še vsako nemo stvar: zavesa, roža,
podoba, vaza... vse to ublažuje,
v spokojnost vabi, k vdanosti združuje.
Kot znamenje radosti čiste gleda
igračka iz kota tu in tam... Seveda
pozabil jo je s sabo vzeti Palček...
In čakaš: kje se ti prismeje malček...
O, tu življenje je vzcvetelo v pesem...*

*In vendar: morda tudi mnogoktera
tesnoba bi privrela iz nemira,
zanihala kot plašen zvok bolest,
ko dahne slutenj mrzkih srep šelest;
a zdrava misel, volja plemenita
ji brani, da bila bi razkrita,
v predanosti molčanja odigra se
nejasnost, svetu vedrost naj smehlja se...
O, veličina takih močnih src!*

Cvetlice v naš dom! (Ciril Jeglič.)

Ko je letos Anglež Herman Ould prvič videl Gorenjsko, je navdušeno povedal: «Z oken pozdravljajo vsepovsod pisane cvetlice in na razpotjih stoje znamenja s Kristusom na križu... to dvoje se mi je zdelo najbolj vidno v značaju slovenske vasi.»

Kako je še vedno živo po deželi! Vsa omladnost, nemirna površnost in duševna navlaka, ki se je iz mest in od bogvekod vgnezdila tudi v naš kmečki dom, še ni mogla zmrtvičiti zdravja in hrepenjenja, ki še zmerom poje iz naše matere: «Rasti, rasti, rožmarin!» — Ondan me je ljubezniva kmetska mamica peljala v svoj vrtič; vsako cvetko je hotela posebej po-božati, prav iz srca se je sklanjala do njih. Rekel sem ji: «Vi pa imate res radi svoje cvetlice!» in se ji je inako storilo: «Radi njih še umreti ne bom mogla!»

Cvetlice niso samo za luksuz. In vsi bi se morali iskreno zavedati, da nam vrtnarstvo ne nudi zgolj teža, kar prija želodcu, temveč se iz vrtnega življenja prelivajo zlahodne moči, ki naj bi bile nam vsem ponos kulturnosti. Naši socialni delavci včasih potožijo, kako pomembno se kaže bednost v tem, da je v današnjih ljudeh tako malo duše. A malokateri se spomnijo, da nima srca, komur ni drago v samotni poslušati pesem cvetlic in se pogo-varjati z njih lepoto, ki je tiha in silna kot dobra misel matere otroku.

Mnoge naše mlade deklice poznajo že čudno umetne stvari, vse skrivnosti takozvane «modne linije» preštudirajo in za vse se navdušujejo, najmanj pa za mirno, dobro življenje v domači izbi. Ali kjer v domači hiši, v domači družini nič več ne zeleni in ne cvete spomin iz kmetskega doma, nagelj in rožmarin, tam je tako mnogokrat življenje brez duha... In bi bilo prav, če bi se mladi ljudje še bolj kot za modno linijo zanimali za takšno linijo, ki seže v srce in ga drži in priveže, za tisto staro, blagoslovljeno li-nijo, ki se spočenja in raste iz kmetske grude ter veselo in korajžno pelje do nebes.

Zelenja in cvetja je treba — in še prav posebno — tudi v naše meščan-ske domove! V vrtiču domačem naj se ukorenini mladost otrok, katerim bi sicer ostala beseda o domovinskem čuvstvu brez vsebine. Pa mnogi, pre-mnogi nimajo vrta, in kakor da zanje ne velja nebeški blagoslov... Pripelji pomlad v domačo sobo! Prijazen cvetlični vrtec v domači sobi naj ti nudi vsaj nekaj tistega najnujnejšega, po čemer bi moralo žejati slednjega človeka. Že mlada srca meščanskih otrok naj ogreje vrtnarska misel ter jih za vse življenje požlahtni z vrtnarskim duhom. Dajmo otrokom mladosti, ki nikoli ne umre, in nežnosti, ki jim bo zmerom v srečo, razpnimo njih čuvstvovanje in misli v življenje prirode! V mnogih kulturnih mestih dajejo šole učencem in zlasti učenkam majhne, ukoreninjene potaknjence lončnih rastlin v nadaljnjo vzgojo, da potem odrasle, pravilno oskrbovane rastline

odlikujejo z nagradami. S takšnim poukom ne poostre otrokom le opazovalne zmožnosti, ampak pomaga vse to z dragoceno močjo mladini za poznejša leta, da bo vsekdar ostala v trdnem ravnotežju zoper mikavno površnost in lažnivo veseljačenje ničvrednega, potratnega življenja. Pri cvetlicah se spočenja pesem najlepšega, najboljšega, kar je v človeškem srcu.

Kaj je cvetlica? Ni vsaka rastlina, ki cvete, cvetlica, in so nekateri ljudje, ki sploh ne poznajo cvetlic. Cvetlica je več kot zgolj rastlinsko bitje. Šele tedaj, ko gledaš cvetočo rastlino prav iz svojega srca, z živim občutenjem umišljenega ideala, šele tedaj ti ona postane «cvetlica». V prirodi ni umetnosti, umetnost je človeška. Cvet je del rastline in je njen, cvetlica je pa naša; toliko je tvoja in le toliko je tudi tebi lepa, kolikor si umetnica. Kadar občutiš in doživljaš cvetlico, si dahnila vanjo «nekaj» iz sebe same, da ni več zgolj prirodno bitje, marveč je po nežnem umetniškem dejanju postala tvoja; zato potem sočuvstvuješ s cvetlico, se veseliš in žalostiš pri njej, v njej najdeš podobo in prizvok vsega, kar živi v tvojem srcu, hrepenjenja in slutenj; cvetlica govori tebi in ti ji odgovarjaš. Ne more torej biti nevažno, ali cvetlico ljubiš ali ne. Zdravje in sreča so narodu tiste matere, ki spoštujejo cvetlice.

Doživetja ob cvetlicah so kakor mile, dobre luči, ki ti lijejo sladkost v hrepenenje, kadar romaš sam skozi vonjivo temo samotne življenske poti. Ob teh doživetjih se ti očiščujejo in kristalizirajo čuvstva in skrivnosti duševnega sveta, ob njih se užiga tista čudovita zmožnost, da se zaveš in pojmuješ, kako bogata, neizčrpana vsebina je v nekaterih življenskih trenutkih.

Koliko več bi nam že bilo izgubljenega, če bi ne bile z nami cvetlice!

Še pred letošnjim božičem je izšla — v založbi Mohorjeve družbe v Celju — bogato ilustrirana in praktična knjiga o sobnih rastlinah: **Naše prijateljice** (spisal inž. Ciril Jeglič). Knjigo, ki je prva te vrste na slovenskem književnem trgu, priporočamo vsem, ki se zanimajo za cvetlice. Ur.

Dom in knjiga. (F. B.)

Če je svet moževa last, čigava last je dom, če ni last žene? Komu gre varstvo domačega ognjišča, da na njem ogenj ne ugasne, če ne ženi? Komu varstvo otrok, če ne ženi? Ženi, ki je varuhinja doma, tudi knjigo, lepoto zapisane besede, duhovite misli, razodetega čuvstva. V njeno varstvo gre domača knjižnica, zakladnica duše, prijateljica v samotnih urah, razveseljevalka v žalosti in bogastvo v uboštvo.

Ali si morete misliti dom, v katerem nikoli ne plapola ogenj na ognjišču? Ne. Ali si morete misliti dom, v katerem ni lepe knjige, ki nas kratkočasi in plemeniti? Tudi ne. Ogenj na ognjišču, prijazna beseda živ-

ljenske družice razširja toploto, vstvarja domačnost, združuje člane družine, jih priklepa; da se ne razletijo na vse strani. Ali dela knjiga, revija, časnik kaj drugega? Prav tako kot toplota ognjišča ogreva tudi knjiga, dela dom prijaznejši, priklepa člane okrog mize in vstvarja iz njih nerazdružno celoto. Na starih koledarjih in književnih zbirkah je videti pogosto slike, ki predstavljajo kmetško družino v večernem krogu, kako bere in posluša. Te slike niso bile brez pomena, naj je motiv še tako star. Slikar ne more naslikati doma, nerazdružne vezi družine ne izraziti, če ne v uporabi motiva ognja na ognjišču in knjige na mizi. Lahko trdimo, da je knjiga sicer najnovejši, a danes najmočnejši simbol doma.

* * *

Mnogo so že pisali o knjigah in o njihovem pomenu. Naša doba se knjige še vse preveč boji. Mašinelnost in športnost naše dobe, amerikaniziranje javnega življenja grozi ubiti dobro knjigo. Rimljani so rekli: «Bravca ene same knjige se bojim». Mi ne moremo trditi, da je kdo bral pri nas eno samo knjigo. Vprašanje je le, kakšna je bila dotična knjiga. Mi bi lahko rekli: «Bravca ene same dobre, tehtne knjige se bojim.» Takih bravcev je pri nas mnogo. Berejo, a ne pogledajo, kaj berejo. Hočejo, da jim lepe besede, da jim plitvi dogodki ščegetajo ušesa. Če so prebrali tehtno knjigo, so jo odložili, ker jim je bila dolgočasna.

Knjigo, ki je edino za to tu, da ubija naše dolgočasje, sploh ne moremo imenovati «knjigo». Prava knjiga je s tako knjigo ponižana. Imenujmo z imenom «knjigo» le tisto znanstveno ali leposlovno knjigo, ki nam lahko prinese vsaj nekaj koristi za razum in za srce.

Taka knjiga je lahko prijateljica življenja; ta nas nikoli ne zapusti, če nas vsi ljudje zapustijo. Človek, ki ljubi knjige, ima občutek, kakor da sedi med samimi živimi ljudmi. Iz slednje knjige govori drugi človek, drugi znanec, drugi prijatelj. Nekaj tega lahko čuti vsak človek, ki se je že priučil na knjigo.

Tudi človek, ki ima dobro knjigo zgolj za zabavo, ni da bi ga zametovali. Saj so plemenite zabave, ki človeka lahko duševno dvigajo. Ena takih plemenitih zabav je branje dobrih knjig. Taka zabava ima lahko obilo koristi, plemeniti srce in bistri razum, obzorje izobrazbe se nevedé širi.

Knjiga je velika vzgojiteljica, velika učiteljica. Škoda, da ljudje pogosto prepovršno berejo knjige, da se iz njih ničesar ne nauče. Včasih pa knjigo razumemo in rečemo: «Kako lepe ideje ima ta pisatelj; iz duše mi je govoril.» Toda naše mišljenje in delovanje je slej tako kot prej. Nobena mati bi ne smela pozabiti, da je knjiga lahko učiteljica in vzgojiteljica ne samo zanjo, ampak tudi za otroke. Pozabiti bi ne smela, da slaba knjiga lahko pokvari tisto, kar je ona s težavo zgradila. Dobe se pa tudi dobre knjige, ki obdelujejo kočljive probleme za odrastle, te knjige pa za otroke

niso; to je treba ločiti. Kar cnemu lahko koristi, je lahko drugemu v škodo.

Knjiga mora prav tako kakor vsaka čista umetnost človeka plemeniti. Ljudje, ki mnogo berejo, so navadno dobri. Prav na to se najbrže nanaša rek: «Bravca ene same knjige se bojim.» Kdor ne bere, je nadut, surov, ne pozna življenja ne čustva. Iz knjig se nam v žarki luči razodeva trpljenje drugih ljudi, radi tega ima lahko več sočutja in razumevanja zanje.

Še eno dobro stran ima knjiga, ki je prav z ozirom na dom ne smemo prezreti. Povedali smo že zgoraj, da knjiga združuje člane družine. In komu je največ ležeče na tem, da družina ostane v domačem krogu, če ne ženi? Tiste žene, ki godrnjajo nad knjigami in časopisi kot nad nepotrebni izdatki, nimajo prav. Nevede delajo proti sebi. Če se v družino uvede navada, da zvečer po večerji berejo in govoré, se šaljijo in zabavajo, nihče več ne bo silil na ulico ali v gostilno. Na ta način je knjiga lahko velikega socialnega pomena.

* * *

Mislím, da ne delam krivice, če rečem, da se v gosposkem salonu proti dobri knjigi mnogo več greši kot v delavskih in kmetskih domovih. Srečamo družine, ki imajo globok zmisel za lepo in dobro knjigo, njihove knjižnice so vzorne, z okusom zbrane. Naletimo pa na mnogo več družin, ki imajo sicer najdragocenejše pohištvo, nosijo najdražje obleke, na njihovih mizah leže najelitnejše revije, najlepše opremljene knjige so v njihovih omarah. Njihovo govorenje se navadno suče okrog mode, športa, trgovine, prav take so tudi njihove revije in knjige. Ti ljudje mislijo, govore in berejo, kakor je «moda», ker bi jih bilo sram drugače. Ne pišem tega, da bi preobrnil ljudi, ki jim je moda zašla v kri in meso, te besede naj veljajo za tiste, ki niso prepričani, da je «moda» v knjigi in reviji na pravi poti, a mislijo, da ne smejo biti tako «nazadnjaški». Ven iz salonov elitne knjige, ki so za poneumnjevanje možgan, iz knjižnic knjige modnih pisateljev, ki ne pišejo radi umetnosti, ampak za denar. V naše gosposke salone gredo naši pisatelji, pred vsem klasiki, veliki svetovni pisatelji, naše leposlovne in družinske revije. Poleg vsega je gospoda, ki kaj premore, dolžna, da stopi s kupovanjem knjig in revij med mecene sodobne književne kulture. Treba pa je, da kupljene knjige tudi bere. Če misli, da ne potrebuje kulture razuma, pa v moderni dobi potrebuje kulture srca.

* * *

Kaj je s knjigo v delavskih in kmetskih domovih? Glede izbire knjig je v teh domovih boljše kot v gosposkih domovih. Nad njimi ne leži mora «mode», poleg tega je med njimi denar tako redek, da knjigo parkrat obrnejo, preden jo kupijo, ker hočejo imeti resnične koristi od nje. Res je, da pogosto prav v te domove zaide «šund», res pa je tudi, da v mnogo manjših odstotkih kot v gosposko hišo. (Zame je «Grofica beračica» v isti vrsti kot

na primer romani «modnega» francoskega pisatelja Dekobre.) Za kmetske in delavske žene je knjiga na domu še večjega socialnega pomena kot za ostale. Te žene bi se morale razveseliti, kadar možje prinesejo knjigo domov, za katero dajo jedva toliko denarja, kolikor bi ga morebiti v enem večeru zapili. Poznal sem moža, ki je kupil v knjigarni knjige, a se jih je bal odnesti domov, da bi ga žena ne karala. Ta mož ni pil, ni kadil, bil je plemenit značaj, in je iskal zabave le v knjigah. Žena bi bila bržkone bolj vesela, če bi bil ostajal mož v gostilni.

Da bodo ostajali možje doma, fantje doma, dekleta doma, naj pridejo v kmetsko in delavsko hišo dobre, zabavne knjige, družinski list in časnik. Neumno sramovanje, da delavni človek ob prosti uri bere, itak ugaša, naj ugasne popolnoma. Vsaka hiša, naj bo še tako preprosta, bi morala imeti skromno knjižnico, ki bi skrbela za, dušno hrano prav tako, kot naše roke skrbijo vsak dan za telesno hrano. V teh domovih naj knjiga v prvi vrsti uči, vzgaja, druží domače, jim dela dom topel in prijeten. Danes je dano toliko prilik, da se nihče, naj bo še tako ubog, ne more izgovarjati, da so knjige predrage. Za mal, smešen denar si lahko vsako leto nabavi celo vrsto koristnih in zabavnih knjig. En sam rod si lahko vstvari že lepo knjižnico.

* * *

Dom in knjiga ... Žene, ne pozabite, da je knjiga na domu izročena v prvi vrsti v vaše varstvo. Zavedajte se, da je dobra knjiga vaša najzvestejša zaveznica. Ne branite knjigam v hišo, ne trpite, da jih kdo potaže ali raztrga, hranite jih! Skrbite, da slabe in plitve knjige ne bodo zašle v hišo, izbirajte čtivo za otroke. Vedite, da knjiga lahko v obilni meri pripomore k zadovoljstvu in sreči, da lahko vstvari topel dom tam, kjer so ga vnanje razmere ohladile.

Dom in industrija. (Janez Rožencvet.)

Ko je človek napravil nad ognjiščem streho, da ni ognja pogasil dež, in pozneje naokoli stene, da ga je zavaroval pred vetrom, je bil prvi dom gotov. Ni bil postavljen v enem dnevu ali enem tednu.

Nешteto rodov je poginilo v neskončni bedi, predno je bila zgrajena najprimitivnejša koča. V domu je ostajala z otroki žena, da je čuvala ogenj. Tako je postala žena gospodinja in družina vezana na dom.

Žena se je po svojih skromnih močeh trudila, kako bi okrog ognjišča vstvarila nekaj udobnosti, toda šele pozneje, ko je mož pripeljal k hiši žene pobitih nasprotnikov in zarobljal nasprotnike same, namesto da bi jih pobijal, se je začel dom izpopolnjevati. Mnogoženstvo in suženjstvo sta bila prva temelja kulture in žene v začetku niso bile dosti na boljšem

kakor sužnji. Vpliv prve ali glavne žene se je začel uveljavljati šele kasneje.

Gospodinjstva te dobe so bila silno obsežna, štela so na stotine ljudi, in mož, glavar družine, je imel neomejeno oblast nad življenjem in smrtjo vseh. Vse, kar se je potrebovalo, se je pridelalo in izdelalo v lastni družini, kjer so bile združene najrazličnejše obrti. Gospodinjstvo je bilo tesno združeno z gospodarstvom.

Zanimivo je zasledovati, kako se je pri tej patrijarhalni družinski obliki razvijala civilizacija, družabni in gospodarski red, kako so nastajale pod vplivom raznih okolnosti razlike in koliko je iz one davne dobe še ostankov v duševnosti in življenju posameznih narodov. Posebno pri kmetiskem stanu, kjer mora gospodinja še vedno opravljati znaten del gospodarskega dela.

Ko je civilizacija vstvarila denar, je bilo mogoče gospodarstvo ločiti od gospodinjstva in začela se je razvijati najprej prosta trgovina in potem prosta obrt. Oproščen suženj si je lahko vstvaril existenco. Seveda ni denar na mah odpravil suženjstva. Izpodkopaval ga je in omiljeval, dokler ga ni v deželah denarnega gospodarstva popolnoma onemogočil. Mnogozenstvo je propadlo že prej in sled za njim je ostal v «ius primae noctis».

Z ločitvijo gospodarstva (pridobivanja) od gospodinjstva (trošenja) je bilo šele mogoče v domu vstvariti razkošje. Žena je postala svobodnejša, ker je bila rešena težkega dela. Patrijarhalno, v sami družini zaokroženo gospodarstvo je moglo vstvarjati le omejeno razkošje, čeprav je razpolagalo z obilico živeža in primitivnejših potrebščin.

Večkrat se sklepa, da je suženjstvo oprostilo ženo trpljenja in dela, kar je pa napačno. Dokler se je mož pečal z lovom, je žena enakopravno z njim delila dobro in slabo. Pri možu pastirju je bilo še slabše, a pravo trpljenje in ponižanje se je začelo pri poljedelstvu. Mož je bil junak, ki je odganjal zver od črede in sovražnika od zemlje, žena se je mučila s sužnji vred na polju in doma. Šele denar, ki je omogočil trgovino in obrt, je osvobodil težkega dela ženo trgovca in obrtnika ter pozneje pod kulturnim vplivom teh stanov prinesel olajšanje tudi poljedelčevi ženi, dokler ni nazadnje oprostil še sužnja.

Poljedelstvo, ki je bilo pogoj gostejše obljudenosti in iz nje izvirajoče civilizacije, je zahtevalo od žensk najtežje žrtve. Mali kmetški gospodinjci je prinesla celo doba obrti v dolgih stoletjih le malo olajšav. Njen ugled se je sicer dvignil in marsikaj, kar se je izdelovalo v gospodinjstvu, je prevzela obrt, toda še vedno ji je ostalo od zore do mraka dela dovolj. Dobrot obrti in denarnega gospodarstva je bila deležna meščanska žena ali žena velikega posestnika. Ta je bila oproščena ne le vsega gospodarstvenega, ampak dostikrat tudi vsega gospodinjskega dela, ki so ga oprav-

ljali namesto nje sužnji in pozneje posli. Seveda malomeščanska gospodinja, ki ni imela ne sužnjeve ne poslov, ni bila dosti na boljšem od kmetске. Pri njej je vsled višjih zahtev doma čisto gospodinjsko delo tako naraslo, da ga je komaj z vsem naporom zmagovala. In tako poznamo iz polpretekle in marsikje, žal, še iz današnje dobe gospodinjjo, ki ves ljubi dan samo pospravlja, briše, kuha, pomiva, šiva, pere in snaži; gospodinjjo, ki ima vse misli enostransko usmerjene na lastno gospodinjstvo, ki v izobrazbi daleč zaostaja za možem in ki na videz potrjuje tezo o duševni manjvrednosti ženske.

Tem sirotam prinaša odrešenje šele industrija.

Moderna industrija, ki izkorišča anonimni kapital, znanstveni napredek in nove vire pogonske sile, odvzema gospodinjam delo ali pa jim nudi pripomočke, da si delo olajšajo. Pomislimo le, koliko truda in zadreg prihrani gospodinjam živilska industrija z obilico najrazličnejših konserv, ekstraktov in preparatov, koliko dela odpade z električno razsvetljavo in novodobnimi pralnimi pripomočki, z različnimi gospodinjskimi stroji, uporabljanjem električne sile v gospodinjstvu itd. Danes je mogoče olajšati gospodinjstvo s tolikimi pripomočki, da se zamudi gospodinja s svojim delom samo par ur na dan. Ko bo vse, kar nudi današnja industrija, v gospodinjstvu splošno razširjeno, bo tudi na najenostavnejši način rešeno poselsko vprašanje. Poslov ne bo treba.

Seveda ima ta napredek tudi svojo slabo stran. Danes še ne ve gospodinja prav, kaj naj počne s časom, ki ga je tako nenadoma pridobila. Vendar pesimizem pretiranih moralistov ni opravičen. Ženske v svoji prirojenshi npravnosti ne pojdejo tako daleč, da bi ne vedele več kam in namesto prvotnega krika «proč od loncev in pleníc», se čuje iz ženskih vrst samih vedno češče klic «nazaj k materinstvu in gospodinjstvu!»

Zato lahko industriji mirno odpustimo vse, kar je hudega storila človeštvu v svojih početkih, in jo vkljub ogromnim socijalnim nedostalkom, ki jih ima še danes, pozdravljamo kot nositeljico lepše bodočnosti. Prinesla nam bo gospodinjjo, ki je ne bo ubijalo delo, ki bo na višku izobrazbe in ki se ne bo odtegovala svojemu pravemu poklicu.

Veliko je tudi industrija storila za naš dom. Sicer se često sliši, da je industrija z izpodrivanjem obrti vobče izpodrinila mnogo lepote iz naših domov, kar je pač res. Toda ne smemo pozabiti nekaj drugega. Dokler je bilo steklarstvo obrt, niti vsi gradovi niso imeli oken s šipami, dočim jih je steklarska industrija prinesla vsem bajtam. Industrija nam je napeljala v hiše vodo, luč, toploto ter dala nešteto drugih stvari, ki morda niso toliko lepe kakor koristne, udobne in higijenične. Sicer je pa to, kar je industrija doslej storila za naše domove, šele začetek in zmotno je mnenje, da bi industrija stvari ne mogla proizvajati v oni dovršeni lepoti kakor svoj čas ročna obrt. Res, industrija nam je opremila v stanovanju šele dva prostora

— kopalnico in kloset — kjer moremo poleg vse higijene in praktičnosti najti še nekaj svojevrstne lepote. Toda rokodelci tudi niso vstvarjali samih umetnin in industrija, ki dela za čim večji konsum, mora naravno od začetka proizvajati to, kar je najcenejše. Ko se splošno blagostanje dvigne, začne industrija svoj izdelek izpopolnjevati.

Nadalje treba pomisliti, da zahtevajo razmere uporabo novega materiala: namesto parketov linolej, namesto lesenih mobilij kovinaste, namesto blaga gumij ali papir itd. Vsak material zahteva novih oblik, ki se pa dolgo ne morejo izčistiti, ker se iz tradicionalne konservativnosti uporabljajo stare forme. Torej, kar še ni, še pride in nimamo vzroka dvomiti, da bo vse, kar je novo, postalo sčasoma tudi lepo. Če že ne za nas, pa za one, ki pridejo za nami.

Razni slogi pohištva v zgodovini.

(Davorinka Deželova.)

Dokler je človek živel kot nomad, se je zatekal v pribežališča, ki mu jih je nudila narava. Ko pa je začel obdelovati zemljo, pričinja za človeštvo stalen način življenja, in s tem pričinja razvoj, ki sega tja v sedanjost.

Razne izkopenine, spomeniki in risbe kažejo, kakšna so bila stanovanja v davnih dobah. Prvo pohištvo, ki ga je človek izdeloval, je bil stol, klop in postelja, ki je bilo prvotno izdelano iz kamena, kasneje iz kovin in lesa. V kolikor moremo govoriti o slogu pohištva prazgodovinske in prvih početkov stare dobe, bi lahko označili kot najstarejši slog — egiptovski slog. Noge pri stolih so vedno v obliki levjih šap, stol v pričetku nima naslanjala, pozneje ga izdelujejo v obliki, ki odgovarja telesu. Debele blazine pokrivajo sedež. Postelja je zelo podaljšan stol; spomeniki kažejo, da so bile potrebne za opremo postelje ogromne množine blazin, preprog in pokrival. Na teh pohištvih, ki sega v dobo več tisoč let pred našim štejetem, po pravici občudujemo enotni slog in fine intarzije iz ebenovine in slonove kosti.

Iz starega veka je ohranjenega prav malo pohištva. Vendar dokazujejo podobe na starinskih grških vazah in stenah ter literarna dela starih Grkov, da so imeli Grki sporedno z arhitektonskim slogom tudi svoj slog v pohištvu. V Homerjevih epih je omenjena najvažnejša mizarska priprava — stružnica. Iz vsega, kar je ohranjenega iz antične grške dobe, lahko sklepamo, da so stari Grki polagali vso skrb v lepo izdelavo pohištva. Postelja antičnega sloga stoji na štirih često zelo lepo oblikovanih nogah, ki nosijo s podprogami pripet nizek podstavek. Večkrat je les okrašen ali z reliefnimi ali vrezanimi in pobeljenimi slikami in ornamentami. Antična doba

pozna dvoje vrst miz: neprenosljivo marmornato mizo v atriju in lahke servirne mizice iz bron ali lesa. Antičen človek je jedel leže ter tudi leže pisal in čital. Poleg teh dveh vrst pohištva — postelje in mize — je omeniti še ogledalo in visok svetilnik. Ogledalo je iz kovine in na visokem podstavku.

Iz antičnega grškega sloga so črpali stari Rimljani. Posnemanje antičnega sloga označuje zgodovina za helenistični slog. Stari Grki so gledali pri opremitvi stanovanja na celotno harmonijo, Rimljani so zbog svojega ogromnega bogastva opremljali svoje palače z bajnim razkošjem. Pompejanske izkopenine, ki so le medel odsev razkošja glavnega mesta, literatura in izkopenine omogočajo predstavo helenističnega sloga (do razpada rimskega cesarstva), ki je v bistvu posnemanje antičnega sloga, tiranega do nezaslisanega sijaja. Pisatelji poročajo o ogromnih cenah, ki so jih plačevali bogati Rimljani za pohištvo. Slonokoščena, srebrna in celo zlata ležišča niso bila redka in za male jedilne mizice iz dragocene tuje in cedre so plačevali cela premoženja. Debela zrcala iz masivnega srebra so ob steni v človeški višini in v njih se ogleduje Rimljan ter si skrbno ureja gube svojega oblačila. Antično stanovanje ni imelo mnogo pohištva; za naše pojmovanje je bilo sila malo opremljeno, toda maloštevilna oprava je bila skrbno izdelana in razna dragocena drobnarija: posode, kipi in drugi umetnoobrtni izdelki — posebno tudi preproge, s katerimi so krasili stanovanje — pričajo o živahnem nagnjenju za udobnost.

Iz bizantinske, longobarske, starokrščanske in karolinške dobe (do l. 900 po Kr.) ni ohranjenega profanega pohištva; ohranjene cerkvene stolice, leseni oltarji in razne duri pa kažejo v obdelavi lesa nove tehnike in izrazito ornamentiko. Neodpornost lesa, nemirni časi so vzrok, da se je iz starih časov ohranilo tako malo pohištva. Vendar nam dajo nekaj virov slike v pisanih knjigah ter slonokoščeni in kameniti reliefi, ki predstavljajo stanovanja. Značilne za dobo okrog l. 900 so okroglo stružene noge pri stoli, klopih in posteljah. Ta način izdelave nog je bil razširjen po vsej Evropi. Iz 8. stoletja je ohranjena skrinja, longobardsko delo iz cedrovine; tri stranice so okrašene v rezbarski tehniki. Znana je kot najstarejša skrinja. (Skrinje so imeli za shranjevanje oblek, perila itd.).

V 10. stoletju se zlijeta bizantinski in germanski slog v romanskega (do l. 1200.). Zelo značilen za romanski slog je način obdelave lesa. Posebno pri skrinjah in omarah, ki se pojavljajo v tem času, so močne deske ob robovih topo sklopljene. Tako težko in nerodno pohištvo je potrebovalo kovinastega oboja ter ni moglo biti rezljano. Zato pa je pohištvo iz te dobe mnogokrat poslikano. Odprtine pri omarah, oboji in slikarije, vrsta nog zaokroženih stolov itd. kažejo za romanski slog značilno vrstitev v okroglih lokih, polžastih zavojih in viticah.

Romanskemu slogu je sledil gotski slog (do l. 1500.), ki je antiki popolnoma nasproten, toda prva samostojna umetniška oblika zapada. Stavbarstvo je vodnik te nove oblikovne govorice in umetna obrt sledi vodniku. Duh gotskega stavbarstva je tako silen, da mu je podložna tudi umetna obrt. Najzanesljivejši viri o slogu gotskega pohištva so slike posebno nizozemskih in nemških slikarjev, ki so do podrobnosti obdržali na slikah gotski interjer. Stene so pobeljene ali opažene, strop iz temnorjavih tramov, tla iz kvadratičnih desak ali ploščic, okna iz slikanega ali rombično rezanega stekla. Pohištvo je raznovrstno in raznih oblik, vendar sobe niso prenapolnjene. Za sedež so imeli klopi, skrinje ali trinožne stole. Večje omare in skrinje imajo določen prostor v vežah in predsobah. Okrog postelje so pisani zastori, pritrjeni na stropu. Ob vznožju postelje je običajno skrinja za perilo, ob vzglavju mogočen stol z naslonilom, podoben cerkvenim škofovskim stolom. V prizidkih je prostor za umivalno mizico z majhno umivalno posodo, poleg držalo za brisače. Sem in tja se tudi že pojavlja kredenca, ki sestoji iz omarice v dolžini in širini manjše skrinje, ki stoji na precej visokih, spodaj z desko zvezanih nogah tako, da dosega višino zgornjega roba približno $1\frac{1}{2}$ m. To pohištvo bi se ne moglo odpirati kakor skrinja, zato so na sprednji strani napravljena vrata. Tako je skrinja izpremenjena v kredenco. Naletimo pa še na druge kombinacije, n. pr. na skrinjo v višini mize s podaljšano zgornjo desko; ta komad so rabili obenem za skrinjo in mizo. Zanimive so tudi omare s štirimi vrati; sestavljene so pravzaprav iz dveh druga na drugi položenih skrinj, katerih vsaka ima po dvoje vrat. Kjer sta sestavljeni obe skrinji, in tudi ob sprednjih in stranskih robovih so bogato rezljane spojke. Raznovrstnost miznih oblik je sila bogata. Poleg štirioglatih miz, stoječih na dveh obstranskih deskah s sklopljivo zgornjo desko, ki pokriva predal za namizno perilo, se pojavljajo okrogle, šestero- in osmerooglate mize z močno podporo v sredini. Pojavlja se pa tudi že štirinožna miza. Na Nizozemskem in v severozapadni Nemčiji so izdelovali pohištvo iz hrasta, v Franciji iz oreha, na jugu iz iglastega lesa. Od l. 1320. so začeli uporabljati žage, s tem je bilo možno delati tanjše deske in pohištvo postaja manj okorno, masivno ter lažje. Skoraj vse gotsko pohištvo je okrašeno v rezbarski tehniki v nasprotju z romanskim slogom, pri katerem so okraski povečini struženi. Največ in najraznovrstnejšega pohištva je v srednji in severni Evropi.

V času, ko se je srednja in severna Evropa še držala gotskega sloga, nastaja v Italiji doba renesanse (16. stoletje). Renesansa pomenja prerobenje antičnih oblik. Nikakor ni renesansa enostavno posnemala antike, temveč je samostojno ustvarjajoče izražala svoje antiki sorodno umetniško mišljenje. Renesansa pomenja tudi zmagoslavno sproščenje individualnosti, zmago individualnega hotenja in znanja, ki je bilo srednjemu veku neznano. Za to dobo je značilno, da veliki mojstri slikanja niso prezi-

rali umetne obrti, nego so risali načrte in poznali tehniko raznih obrti. Klima, temperament, življenski način severnih ljudi je drugačen kot pri prebivalcih juga. Na jugu ne išče človek v stanovanju toplote in udobnosti, marveč hladu in zavetja pred vročino. Zato je umevno, da se stanovanje južnih ljudi bistveno razlikuje od stanovanj na severu. Potreba po hladu v južnih krajih vstvarja tendenco po monumentalnosti. Tipičen material renesančnega pohištva je oreh. Najvažnejše pohištvo je bila skrinja, ki so jo rabili za shrambo obleke, perila, draguljev, orožja, pa tudi za klop in celo za mizo. Tudi prav revne hiše so imele po več skrinj. Poleg ravnih oblik so zastopane zaokrožene, proti dnu zožene stranice. Okrašene so s slikarijami ali pozlačenimi reliefi, pa tudi z intarzijami. Svojevrstno renesančno pohištvo je «cassapanca», skrinja in klop obenem. Stranska naslonila so vobče zaokrožena, hrbtno naslonilo pa je ravno. Za skrinjo je najvažnejša postelja, ki je bila vedno zelo skrbno izdelana, ker je bila do konca renesanse spalnica obenem tudi stanovanjska soba. Postelja je visoka in velika, često je okrog nje stopnica, ki rabi za klop in tudi za skrinjo. Običajno je nad posteljo baldahin. Renesansa je dala prestol, mobiljar mogočnih hiš. Raznovrstne so oblike stolov: stolček brez naslonila, sklopljivi stol, štiri-nožni stol s hrbtnim naslonilom ter naslanjač z lesenima stranskima nasloniloma, a tapeciranim sedežem in hrbtnim naslonilom, prevlečenim z usnjem ali žametom. Naslanjač je renesančna iznajdba, ki si je kmalu osvojila vso Evropo. Miza ima dve glavni obliki: ali je zelo dolga in ozka, stoječa na 2—3 deskah, zvezanih s traverzo, ali pa je majhna, okrogla, odnosno poligonalna z raznoliko srednjo podporo, stoječo na 4 nizkih nogah v obliki levje šape ali palmete. Renesančne kredence so nizke in dolge in imajo 2 ali 4 vratca. Ohranjenih je iz te dobe več omar za knjige, nekaj od teh je čudovito lepih v konstrukciji in obliki, prava mojstrska dela. V tej dobi se pojavi pisalna omarica. Spodnji del ima dvoje vratc, zgornji del z mnogimi predali se zapira z desko, ki rabi odprta za pisalno desko. Omare za obleko in perilo ta doba še ne pozna, ker imajo za to uporabo skrinjo, pač pa izdelujejo razne obešalnike. Značilni so okvirji za slike in zrcala, okrašeni z ornamentalnimi reliefi in rezbarijami. Omeniti bi bilo še stojalo za kipe, pisalne pulte, igralne deske in benečanski klavir. Središče mizarstva je bila Firenca, za njo pa Benetke.

Pohištvo baročnega sloga (17. stoletje) je težko in do preobloženosti okrašeno. Skrinja se pretvori v komodo, nizko omarico s številnimi predali. Pisalne omare dobe ime kabinet, v Franciji bureau, in so pompozno okrašene. Španski in nizozemski kabineti so okrašeni z vložki iz raznih dragocenih eksotičnih lesov, italijanski imajo celo mozaične vložke, nemški so iz ebenovine in imajo duhovito preračunjeno razdelbo in mehaniko predalov. V drugi četrtini 17. stoletja se pojavlja omara za obleke in proti koncu tega stoletja preneha izdelava dvonadstropnih omar (2 skrinji) s

štirimi vrati; 17. stoletje je uvedlo modo obešanja namesto vlaganja oblek. Postelja stoji po francoskem vzoru v alkovnih in je vsa prekrita s težkimi, često dragocenimi blagi. V Franciji dobi bureau nepremakljivo pisalno desko, nad katero so zadaj plitvi predali. Francija si je tudi izmislila chaiselongue in canape z naslonilom. Klop izginja, oblike stolov so čim bolj raznovrstne. Baročno pohištvo je zelo pompozno in preveč okrašeno. Baročnemu slogu manjka plemenita umerjenost, njegova pompoznost je mračna in hladna. Je veren izraz razburkanega, despotičnega, mračnega in krutega časa, v katerem je nastal, živel, se preživel in odstopil gospodstvo rokoko-slogu.

Z rokokojem (18. stoletje) pričinja svetovno gospodstvo francoskega sloga in okusa in sicer v dobi, ko pričinja državni razpad; tu je umetnost žela, kar so sejali državniki in vojskovodje. Rokoko pohištvo se je prvo skušalo prilagoditi človeškemu telesu in je zaradi tega oblika pohištva udobna, raznovrstna in v liniji prikupna. Novih vrst pohištva ta doba ni dala, pač pa je znane vrste izpopolnjevala v obliki, ki je često zaokrožena, upognjena, in iznašla nove tehnike v obdelavi lesa. Mnogo pohištva je furniranega, mnogo lakiranega (kineški vpliv), pa tudi prebarvanega z oljnato barvo svetlih odtenkov v 8—10 plasteh, kar daje nedosegljivo lepe tone in lesu veliko odpornost. Rezljane okraske so pozlatili in posrebrili. Posebnega pomena je, da je to prikladno oblikovano pohištvo prodrlo v vse plasti in ni bilo le rezervat bogatašev. Prikladnosti rokoko pohištva je pripisati, da so se mnoge oblike ohranile do danes. Francoski rokoko slog je povzela skoro vsa Evropa, v vsaki deželi so ga prilagodili svojemu okusu. Posebno angleško pohištvo te dobe še močno povdarja praktične oblike in prinese nove vrste: steklene omare za shranjevanje porcelana, srebrnine in druge drobnarije ter raznovrstne, zelo udobne blazinaste naslanjače. V tem, ko pripravlja Anglija po francoskih vplivih oplojene, a po svoje pri-krojene oblike, ki jim je določeno, da postanejo kasneje vzorne, se rokoko slog razvija dalje v slog Ludvika XVI. (stile Louis XVI.). Karakteristično je oblikovanje nog. Dozdaj so prehajale noge neopazno in brez ločilne črte v pohištvo, novi slog izoblikuje samostojne štirioglate ali okrogle navzdol zožene noge. Iz zaokroženih, upognjenih oblik rokoko sloga se povrača vobče k ravnim ploskvam. Pojavijo se novi tipi pisalnih miz, naslanjačev, kanapejev, prevlečenih z vezeno sviló. Nastajajo tudi nove vrste pohištva: bife, šivalne, toaletne mizice, trioglate omarice, «encoignures» imenovane, za izpolnjevanje sobnih kotov. Okraski so rezljani in tedaj pozlačeni, so pa tudi vloženi. Razen lesenih so v modi kovinasti in slonokoščeni vložki. Motivi okraskov so figuralni, geometrični, stilizirani listi, cveti, venci, šopki, razni ljubavni in galantni simboli ter plapolajoči trakovi.

Prehod v e m p i r s k i slog, ki ima tudi izvor v Franciji, je bil dovršen v nekaj letih in pospešen vsled političnih dogodkov (proti koncu 18. sta-

letja). Duh neizprosne strogosti se je polastil tudi umetnosti. Bistvo empirskega sloga (od konca 18. do polovice 19. stoletja) je prelom z bližnjo preteklostjo in oživetje antike. V stanovanju vlada simetrija, oblike pohištva so stroge in resne. Gladke deske zmagajo. Okraski, posebno iz bronse, ostanejo, toda vsebina ornamenta se sklada z duhom časa: sablje, topovi, sulice, lavorovi venci, palmove veje, orel, boginje zmage, sreče in miru itd. Često je pohištvo delano arhitektonično, ponavljajo se stebri, ki nosijo nastavke. Empirsko pohištvo se odlikuje po solidni izdelavi, tehnični popolnosti in nekatero tudi po zelo prikladni obliki. Izmed lesov je ta doba predvsem uporabljala mahagonij in ebenovino; mnogo pa je tudi belobarvanega pohištva z rezljanimi in pozlačenimi reliefi. Umetnik empirskega sloga smatra pri pohištvu noge kot oviro za monumentalno oblikovanje; kjer more, dela pohištvo brez nog; ako jih ne more opustiti, jih napravi kratke in široke, dostikrat kot živalske šape. Empirska doba je uvedla ročno omarico, ki prej ni bila v navadi.

Druga polovica 19. stoletja (1850-95) je ponavljala dosedanje evropske sloge ter deloma sledila tudi orientalskim vplivom. Pohištvo je čimdalje bolj rezljano in preobloženo z okraski, obenem se čimdalje manj ozira na uporabnost in enakomerno izdelavo pohištva. Izrazite enotnosti ni več. Ročno delo izpodrinejo stroji; nastopa čas industrijske nadprodukcije brez upoštevanja individualnih potreb in umetniškega čuta. Pohištvo postaja brezupno neokusno, nepraktično, nesolidno in ob nagibu 19. stoletja nastane splošna zmešnjava slogov, negotovost okusa, pomanjkanje jasnosti, nezmožnost izbere, lov za novim in nepristnost materiala. V tej splošni brezokusnosti, ki je segla celo v solidno Anglijo, so proti tiranstvu mode, proti nepristnemu prvi nastopili v Angliji, posebno Pugin, Ruskin in Morris. Vstvarili so umetno, obrtne izdelke, delane v konstruktivni pravilnosti in iz pristnih materialij; ti izdelki so postali vzorni za nove slog. Ko je Morris na londonski razstavi pokazal svoje izdelke, posebno steklo in pohištvo, je dobil poleg diplom tudi naročila. Morrisov duh je dal epohalne smernice, vzbudil je v jasnih glavah razmišljanje, usmeril je sposobne na pomen konstruktivnosti. Oni, ki so prav razumeli njegovo genialno misel, bodisi v Angliji in kasneje na kontinentu, so ustvarili krepki, jasni konstruktivni slog sedanjosti. Brez nekritičnega kopiranja preteklih slogov — tako je pravilo konstruktivnega sloga sedanjosti — bodi vsak umetnoobrtni izdelek, posebno pa pohištvo, stvaren, naj odgovarja namenu, naj bo v skladu s sedanjim načinom življenja in naj bo izdelan solidno iz pristnega materiala na način, ki najbolje odgovarja lastnostim materiala. V tem zmislu opremlja konstruktivni slog človeška bivališča lepo in udobno, upoštevajoč vsa higijenska in estetična pravila. Lepota pohištva je izražena z lepo izdelavo, pristnim materialom ter v udobnih, človeškemu telesu primernih oblikah.

Časopisi, revije in razstave so mnogo pripomogle k pojmovanju uspehu in upoštevanju konstruktivnega sloga. Z vso vnemo se je posvetil novemu pokretu od l. 1893. v Londonu izhajajoči «Studio»; l. 1897. sledi Pariz z «Art et Décoration» in Darmstadt z «Die deutsche Kunst und Dekoration», Amerika z «The Artist and the House Beautiful» itd. Poleg revij je izšlo tudi več knjig, pisanih v razumljivi obliki in namenjenih producentom in konsumentom. V zadnjih desetletjih je bilo prirejenih mnogo razstav v manjšem in večjem obsegu po raznih krajih, kar je pospešilo razumevanje in posnemanje konstruktivnega sloga — sloga sedanosti.

Več tradicije. (Janez Rožencvet.)

Beseda danes pri marsikom ni v čislih, ker pomeni mnogim lenobno starokopitnost, čeprav je ravno tradicija pogoj vsega napredka in veličine. Seveda je težko tradicijo prav razumeti.

Naši predniki so potovali peš in s konji, mi se vozimo z železnico, avtom in letalom. Vsako teh prometnih sredstev pomeni hitrejši in udobnejši prevoz. Izumitelji so imeli pred očmi enak cilj, ki so ga dosegli z različnimi sredstvi in ki so si ga po vsakem izumu stavili še više. Toda kje je enotnost stremljenja pri ljudeh, ki se poslužujejo prometnih sredstev? Ta potuje po kupčiji, drugi za zabavo, tretji radi študija, zdravja, rodbinskih zadev itd. Eno sredstvo in ena pot služita sto različnim ciljem.

In vendar se vsi potniki bližajo tudi skupnemu cilju, ki pa ni oseben in materijalen, temveč čisto idealen. Na potovanjih spoznajo, da je svet povsod lep, človek na vsej zemlji na človeka navezan in zato povsod ljubezni potreben. A kdor iz tega spoznanja izvaja etična načela, stopi na isto pot, kakor so po njih hodili najboljši naših prednikov, čeprav so prišli do spoznanja veliko teže kakor mi.

Tu imamo bistvo tradicije in premišljujemo katerokoli stvar, ki nam služi v življenju, koncem koncev pridemo zmerom do etičnega jedra. Zato se proti bistvu tradicije nič ne pregrešimo, če se vozimo z brzovlakom namesto s poštnim vozom. Greši samo, kdor slep hodi po svetu in ne najde nikoli višjega in pravega cilja.

Vendar moramo upoštevati tudi materijalno stran tradicije.

Če se omejimo na gorenji vzgled in premišljujemo, kaj imajo naštetá vozila skupnega, vidimo, da premika prvega živalska sila, ostale pa stroj. Človek je moral prelomiti staro tradicijo, ker je hitrost, dosegljiva z živalsko vprego, omejena. Potem vidimo, da se premikajo prva tri vozila na kolesih. Letalo jih ima sicer tudi, a jih v zraku ne rabi. Če bi se držali načela, da se je mogoče voziti samo na kolesih in po trdnih tleh, bi ne imeli nikoli letal. Nadalje nas uči izkušnja, da je efekt večji, če sila vleče tovor

za sabo, kakor če ga potiska pred seboj. Tega načela se ne držimo pri avtomobilu, kjer zaradi krmarjenja ni mogoča dobra konstrukcija s pogonom prve osi. Podobno lahko še dolgo primerjamo. Našli bomo mnogo skupnega in mnogo različnega, dokler ne zadenemo na ono, kar je vendarle vsem vozilom bistveno! Na čiste principe fizike in mehanike.

Vsako gibanje je produkt sile. Hitrost je tem večja, čim manjše je trenje in čim manj se spreminja smer. Brez trenja se sila ne more udeležiti itd.

Po teh principih lahko presodimo, da od raketnega avtomobila nimamo kaj posebnega pričakovati, dočim ima raketno letalo bodočnost. Jasno nam postane, da so Zeppelinovi nekaj podobnega kakor konjske železnice, da se napredek stopnjuje le v določeni smeri in v določenem redu.

Ali naj po vsaki novi stvari takoj zavržemo staro?

Nikakor ne, ker navadno novost v začetku niti še ne pomeni dejanskega napredka. Pri prvih železnicah je pred vlaki hodil jezdec in svaril ljudi pred nevarnostjo. Torej niso vozili hitreje kot konjska pošta. Kako so bile že železnice razvite, ko so se pojavili avtomobili, a prva boljše letala so se skušala komaj s pohlevnim poštnim vlakom. Napredek se je pokazal šele kasneje in ni uničil na mah vsega, kar je prekosil.

Vse stvari, ki jih rabimo, so podvržene gospodarskim zakonom, od katerih smo odvisni tudi mi sami. Predrago bi bilo, če bi se danes vozili s konji iz Trsta v Pariz, in predraga bi bila vožnja z letalom s Proseka na Opčine. Gospodarski zakoni nas silijo, da ohranimo mnogo starega ter vstvarjamo in sprejemamo novo. Tako postajamo bogatejši. Imamo obilico prometnih sredstev, ki jih naši predniki niso imeli; a pri vsem tem rabimo še noge bolj kakor oni ter imamo sport, ki nam neprestano dopoveduje: v nogah je pol človeka!

Torej ni tradicije brez konservativnosti, ki jo narekuje že samo gospodarska potreba, ker vsaka nagla sprememba uničuje kapital. Toda vključno tradiciji konservativnost ne sme iti tako daleč, da ovira materialni napredek, ki vstvarja nov kapital. Glede materialnih dobrin lahko rečemo: čim bogatejše je človeštvo, tem manj mu je treba konservativnosti.

Drugače je z etičnimi dobrinami. Tu velja načelo, čim bogatejše je človeštvo, tem konservativneje se jih mora oklepati, sicer pelje pot v prepad, kar čitamo lahko na marsikateri strani zgodovine in vsakdanjega življenja.

Če tradicijo prav razumemo, ne pozabimo nikoli, da ljudje še niso svet, ampak le del sveta, ki ima vse svoje zakone že od začetka zapisane. V njem je tudi pot človeštva že zarisana od izhodišča do cilja in ni naša naloga, iskati novo, temveč najti pravo pot. Brez usmiljenja zadene kaznen vse, ki tega ne vedo in zgreše smer ali zaostanejo.

Potrebno je danes to povdarjati, ker tehnični napredek in visoko stanje materialne kulture vzbujajo v mnogih prepričanje, da ne potrebujemo več zveze s predniki in si lahko po lastni volji izbiramo pot in cilj.

Ampak cilj je nepremakljiv in smer mora ostati stalna, čeprav naša življenska pot napravi mnogo ovinkov in se dostikrat oddaljuje od cilja. Sicer življenje samo skrbi, da se vse vrača v pravo smer, toda žrtve teh korektur so zmerom posamezniki in njih osebna sreča. In ker je vsak nauk mrtev, če ga ne pojasnjuje vzgled, je za nas neobhodno potrebno, da poznamo življenje prednikov in nadaljujemo svoje po določeni tradiciji. Edino tradicija nam pomore do one življenjske discipline, ki jo rabimo, da spravimo svoje osebno stremljenje v sklad s časom in družbo, v kateri živimo, ter spoznamo meje, ki ne moremo preko njih.

Naravno zvezo s preteklostjo vzdržujeta družina in dom. Zato ni slučaj, da ju kljub odporom posameznikov vse sociološke institucije in družabna morala že toliko časa vztrajno ščitijo. Tudi naša doba, kakorkoli je sicer ugodna razvoju vsake individualnosti, ker nista bili svoboda vesti in možnost izkoriščanja osebne prostosti še nikdar tako veliki, se bo morala vrniti k vezem, v katere uklepata posameznike družina in dom. Pravzaprav se že vrača, ker vedno več jih je, ki iščejo zvezo s tradicijo tam, kjer so njene najmočnejše korenine.

Kakor vsaka stvar in vsaka družabna institucija imata seveda dom in družina svojo lastno tradicijo. Naloga družine je bila zmerom vzgoja in zaščita novega rodu, dokler ni za samostojno življenje sposoben, ter stremljenje, ohraniti novemu rodu čim največ koristi in izkušenj in truda prednikov. A naloga doma je bila, nuditi človeku ono, kar po svoji naravi, kulturi in družabni stopnji za življenje potrebuje. Gospodarsko povedano, družina je pridobivanje, dom vživanje; pridobivanje in vživanje skupaj je življenje. Različno po vsebini za posameznika in razne dobe in vendar v bistvu enako pri vseh ljudeh in v vseh časih.

Če pogledamo danes naokrog, vidimo nešteto ljudi, ki se tradicionalne naloge družine prav nič ne zavedajo. Ne samo, da se najmanj polovico otrok rodi proti volji starišev, kar je za novi rod jako poniževalno, zanemarja se tudi njegova bodočnost. Brezbrižno se pušča, da si otroci izbirajo poklice, ki so starišem čisto tuji, dočim propadajo obrti očetov in njihove izkušnje, čeprav bi postale lahko temelj blagostanju druge podjetnejše generacije. Cele družine se selijo brezmiselno iz dežele v mesta, kjer se premoženje v kratkem potroši in je novi rod pahjen med najbednejši proletarijat itd. Res, da se ne moremo vrniti h kastam in dekretirati, kar je bil oče, bodi sin, ker tudi poklici in obrti imajo svojo usodo in propadejo, ko mine njih čas. Ampak laže postane kmet vrtnar, obrtnik tovarnar in trgovec bankir, kakor pa obrtnik bankir, kmet tovarnar ali trgovec vrtnar. Prenagle spremembe uničujejo premoženje in zmerom je lažje na-

daljevati kakor znova začeti. Posamezne družinske tradicije imajo neprecenljiv gospodarski pomen, kajti premoženje se ne ohrani in ne množi, če ne nadaljujejo otroci tam, kjer so stariši nehali. Seveda se najdejo izjeme, ki zanje to ne velja. So pač izjeme. Ampak mase si ne smejo dovoljevati izjem; pokoriti se morajo pravilu, sicer nastane zmešnjava.

Dočim najdemo v družini — bolje rečeno v družinski politiki — premalo tradicionalne konservativnosti, jo je v domovih preveč in skoro povsod na napačnem mestu. Dom, ki bi bil harmonična slika sodobne kulture in družine, ki v njem prebiva, je danes redek. Posebno v mestu. Mestni domovi so najslabši red v izpričevalu naše kulture in najjasnejši dokaz pomanjkanja tradicije.

Pomislimo samo na «salone» in «jedilnice». O teh bi se dalo napisati tisoč storij, od najbolj smešne do najbolj žalostne. Mladi pari jih kupujejo, ne rabijo jih nikoli, težko jih plačujejo, a vendar jim ne pride na misel, da ta šara ne spada več v naš čas. V prejšnjih dobah je bilo pač običajno, da se je v domovih posameznikov gojila družabnost. Aristokracijo je posnemalo meščanstvo in ta način gojitve družabnosti ni bil samo znak, temveč tudi potreba takratne dobe. Danes imamo novine, telefone, radio in izven doma sto prilik, kjer lahko zadostimo vsem svojim družabnim potrebam in dolžnostim. Naš dom je prost tega balasta in tudi za reprezentacijo ga ni treba skoro nikomur več zlorabljati. Reprezentira se danes s podpiranjem občekoristnih in kulturnih ustanov, a dom je rezerviran družini, ki sprejema tudi obiske le kot družina in ne več kot reprezentantinja tega ali onega družabnega sloja.

Če naj služi dom družini, je naravno, da ji mora nuditi predvsem pogoje za njen obstanek in razvoj. Torej danes poleg zavetja pred vremenskimi nepravilnostmi, v mestu tudi zadostno zaščito pred hrupom in truščem ter maksimum one udobnosti, ki jo materijalna kultura omogoča. Ustrezati mora potrebam naraščaja in gospodinje, ki ji je dom torišče njene delavnosti.

V tem oziru ni vse, kakor bi moralo biti in kakor bi lahko bilo. Imamo stanovanje, ker nam stene pač zakrivajo soseda, a uho čuje vse, kar se pri njem godi. Sedimo na nerodnih stolih, ki bi spadali prej v mučilnice kakor v sobe. V stanovanjih imamo komaj polovico tega, kar bi rabili. Zato pa polovico navlake, ki je nikoli ne potrebujemo. Žrebe in tele v hlevu inata svoje pregraje, otrok v stanovanju navadno nima kotička, ki bi bil njegov in zanj prirejen. Raste z občutkom, da pravzaprav ne spada v stanovanje. Mladi pari bi dokazali več zmisla za pravo tradicijo, če bi kupovali namesto jedilnic otroške sobe.

Potem imamo gospodinje, ki se danes, pri tolikih tehniških pripomočkih, ki so na razpolago, mučijo še na stari način z gospodinjstvom. Čast starim materam! Storile so za dom in družino vse, kar so mogle, in njih

požrtvovalnost mora biti sveta tradicija vnukinje. Toda vnukinja stori lahko več, ker si more delo olajšati in pridobiti čas za druge dolžnosti, ki jih današnja doba gospodinjam nalaga. V razvoju človeštva se kulturna vrednost moža in žene spreminja in sedaj smo pač pri tem, da sloni vsa kultura in ves napredek bolj na ženskah kakor na moških. Zato je gospodinja danes voditeljica družinskega življenja ter vzgojiteljica otrok, dočim je v polpretekli dobi tu odločal moški.

Res je, da marsikje ni sredstev za vse, kar je potrebno, da je dom na višku časa, ampak gospodinja, ki bo vedno stremela po izpopolnitvi, bi le kaj dosegla. Nihče nima, če si ne poželi, in kdor ne poželi vsega, kar nam prinaša dobrega čas, greši proti sebi in bližnjemu.

Veliko je tožba o razdrapani sliki današnje dobe in prepadu, ki loči starejšo generacijo od mlajše. Res imamo tisoče prerokov, ki nam označajo tisoče nasprotujočih resnic, vendar ni tako hudo, kakor se zdi. Podobno je bilo v enakih razmerah že večkrat na svetu in čisto naravno je, da velikanski in nenadni napredek materialne kulture propagira materializem. Ampak duhovne in etične vrednote zato ne bodo propadle. Potisnjene so le v ozadje in ravno družinsko življenje v domu, ki je odprt vsej materialni kulturi, jim pridobi zopet veljavo. Otroci spoznajo, da služi tudi materialna kultura človeku za dosego višjih ciljev.

Seveda morata biti vzgoja in družinsko življenje tako tesno spojeni, da se otroci v resnici čutijo naslednike starišev. Gole pridige ne izdajo nič in če otroci ne poznajo življenja starišev in starih starišev, je naravno, da hodijo svoja pota, kjer jih čakajo izkušnje, ki bi jim bile lahko prihranjene. Dostikrat se tarna, da je ravno naša doba uničila idiličnost in harmonijo družinskega življenja. Jalov izgovor komodnih ljudi. Odkar svet stoji, niso samo stariši vzgajali otrok, ampak tudi otroci stariše. V marsikateri družini so stariši bolj potrebni vzgoje kakor otroci.

Torej če naša doba zahteva od mladine šport, naj stariši ne jadikujejo, da otroci nečejo več za mizo naukov poslušati. Naj gredo z njimi ven, pokažejo sami zanimanje za šport in otroci jim bodo hvaležni. Harmonična skupnost starišev z otroki vzbudi tudi med brati in sestrami ono solidarnost, ki izpopolnjuje našo pomanjkljivo socialno skrbstvo in mnogokrat obvaruje posameznika propada.

Družina je bila prva oblika organizacije človeške družbe in dom prva stopnja v človeškem zavojevanju zemlje. Danes je človek gospodar zemlje, stopa na vse gore, brodi po vseh morjih in organizacija družbe prepreza svet. Naše pojmovanje doma ne sme biti več vezano samo na naš krov in naše čustvovanje mora objemati poleg družine čimdalje večji del človeštva. Toda pot do takega širokega nazora vodi posameznika še zmerom preko družine in doma. In če se zamislimo naprej v čase, ko bo človeštvo doseglo

morda vse, za čemer zdaj zavedno ali nezavedno stremi, tudi takrat ostana še družina in dom. Ne več kot sredstvo za dosego ciljev človeške družbe, temveč kot cilj sam, ker koncem koncev se strneta zmerom sredstvo in cilj v eno, in vse je kakor magični kvadrat, čigar številke dajo na vse strani enako svoto.

Zavest, da je naše življenje samo nadaljevanje življenja naših prednikov, nam vzbuja čut pietete do preteklosti in dolžnost, da čim največ njenih prič ohranimo. Da ohranimo spominke naših prednikov, njih običaje, in besede, moramo mnogokrat tudi kaj žrtvovati. In žrtve iz tradicije niso v našo škodo. Naša samozavest črpa iz njih svojo moč, in vse, kar je nekdaž služilo življenju, je še danes polno žive besede. Razsekan oklep prednikov govori potomcu, da je pogum v vseh časih potrebna čednost, in ohranjeno ročno delo babice bo gotovo tudi vnukinjo navdušilo. A zadoščenje nad lastnim delom je še danes — vkljub vsej industriji — enaka slast kraljicini, ki živi v pravljicnem izobilju, kakor siromašni delavki, ki si morda novce za klopčič svile pritrga od ust.

Če najdemo v preteklosti zmote, pomislimo, da so bile te dostikrat za nas stopnje do resnice. Ne sodimo lahkomišljeno življenja svojih prednikov, kajti tudi oni so bili ljudje, kakor mi, vezani na svoj čas, kakor mi na svojega. Vsa preteklost nam govori tudi za sedanjost in prihodnost: človek, uklenjen v sto okolščin in dolžnosti, bojzljiv v strahu za drobtino lastne sreče, majhen napram vesoljstvu, je prost le na poti, ki so mu jo zarisali večni zakoni, silen le v ljubezni in volji do življenja, a velik in srečen le v spoznanju svojega cilja.

In to je jedro vse prave tradicije. Žive tradicije, ki združuje brez vzeli preteklost s sedanjostjo in ohranja potomcem, kar je nesmrtnega v nas.

Čemu?

Čemu čisti gospodinja parkete? — Ali zato, da moža že pred vrati napada, kako mora stopati po cunjah, da se ne bo poznala peta po tleh?

Čemu imamo cvetice na oknih? — Da radi njih ne moremo odpirati oken?

Čemu so preproge po tleh? — Mar li zato, da se radi njih ne upamo stopiti v sobo?

Čemu so knjige lepo vezane? — Da paradirajo v zaklenjeni omari ali na visoki polici?

Čemu imamo blazine na divanu? — Ali zato, da se radi njih lepote nihče ne upa sestti na divan?

Čemu so naslonjači in zofe lepo tapecirani? — Da jih skrivamo in pokrivamo z neokusnimi prevlekami?

Čemu imamo jedilnico? — Da jemo v kuhinji?

Čemu ima mož otroke? — Da beži pred njimi v gostilno, ker mu uničujejo živce?

Čemu ima žena otroke? — Da daje zaslužka dojlji, guvernanti in šivilji?

Čemu vse to in še drugo, čemu?!

Dom in zdravje. (Dr. J.)

Stanovanjska beda v povojni dobi muči in tlačí še mnoge in nekaterim je nepopisno zagrenila življenje. Razne stanovanjske neprilike so temu skalile hišni mir, drugemu prikrajšale uživanje lastnine, tretjemu ogrožajo celo obstanek, skoraj vsem pa kvarijo še povrhu zdravstvene pogoje in razmere.

Dom, zavetišče družine, kamor se mlajši radi zatekajo ob vsaki nalogi, kjer skrbna mati blagodejno gospodari, ga nepretrgoma skuša še izpopolniti in olepšati — ta ljubljeni dom ima tudi marsikatero hibe, ki so nastale v zdravstvenem pogledu.

Pozabljeni so železniški vagoni, zakopane barake, zasilna bivališča in nezdrava pribežališča, kjer se je mlado in staro nalezlo pred leti tolikega nepopravljivega gorjá na duhu in telesu — opazujmo torej le, kako se še dandanašnji kvari ljubo zdravje povsod, kjer se ljudje selijo v cenejša in slabša stanovanja, kjer se iz dveh bornih sobic stisnejo v eno, kjer se edina sobica spreminja v kuhinjo. Tam jemljejo pred vsem nežnim otrokom najpotrebnejše pogoje za zdravje, namreč prostor, svetloba in zrak! Tam potrebnejše pogoje za zdravje, namreč prostor, svetlobo in zrak! Tam mora tudi često žrtvovati potrebni mir in počitek oni, ki se mora truditi ves dan za zaslužkom; tam se tudi omogoči in olajša vsakovrstno bolešno okuženje. In prav nedostatki pretesnih prostorov zmotijo prevečkrat očeta v gostilno in hčere na plesišče, odkoder vodi križev pot daljšega bolehanja k trajnemu pohabljenju in tudi v prezgodnji grob! A poleg vsega zla niti podnajemnik ni na boljšem, ko se je za težke novce moral zadovoljiti s tesnim in temnim prostorom.

Tak pretesni dom ni več zdrav, ker ni več to, kar bi moral biti. Da vse gorje lažje spoznamo, si oglejmo, kaj zahteva zdravjeslovje pri vsakem in tudi najskromnejšem stanovanju.

V prvi vrsti — lasten dom! Ali kaj, ko je tolikim nedosegljiv! Na srečo je sicer tak dom še značilen za našo deželo. Kmetško hišo nam je sijajno opeval «goriški slavec» — in nje vrline bi res malo odtehtale manjše njene zdravstvene pomanjkljivosti; toda le prepogostokrat je lega hiš na kmetih tako zasenčena, da so zidovi vlažni, okna pa po starem in umljivem običaju premajhna.

V večjih vaseh in trgih, posebno pa po mestih, govorimo v prvi vrsti o najemnikih. Razni stanovi, od delavca do obrtnika, sicer nimajo pravega doma, ali svoje stanovanje cenijo ravno tako, kakor da so njega lastniki. V takih najemniških kasarnah pa znanje in spretnost stavbenika ne zmore vseh vprašanj in zahtev sodobne gradbene higijene, ker mu je strogo predpisana stavbena črta in ker lastnik pazi predvsem na svoje dohodke. Tu je torej potrebno, da se najemniki zavedajo vsega, kar jim primanj-

kuje v zdravstvenem pogledu in kar jim utegne škodovati, da se po možnosti in pravočasno ubranijo hujšega.

Pri izbiranju stanovanj je paziti pred vsem na solnčno lego, da gleda pročelje stanovanja na jug ali vsaj na jugovzhod; to se premalo uvažuje, dasi so morebitni višji troški le dobro naložene obresti v prid zdravju otrok, ki morajo biti deležni posebnega varstva. Štedljivost v tem oziru se utegne sčasoma maščevati z velikimi troški in nepopravljivimi posledicami. Tudi je treba paziti na širokost ulice pred hišo in nje položaj napram solncu.

Na splošno so stanovanja v višjih nadstropjih bolj zdrava nego v nižjih, posebno ako je pritličje temnejše in bolj izpostavljeno nadležnim zunanjim vplivom: prahu, vlagi, ropotu, zajedavcem in manjim živalim. Vendar so podstrešja le preveč odvisna od vremena in zlasti trpe mali otroci poleti radi vročine, a starci in bolniki pa pozimi vsled mraza. Previsoke stopnjice so seveda tudi težavne za bolnike.

Različni so vzroki, kateri silijo družine, da se stiskajo in omejujejo na najpotrebnejše, druge sobe pa odstopajo tujim ljudem, tako da kršijo zdravo načelo: stanovanje bodi zaključena skupina, prava svojina rodbine, po oni «svoja kučica, svoja slobodica». Pri taki delitvi je neobhodno potrebno, da ostaneta družini na izključno razpolago vsaj spalnica in kuhinja, ki morata biti suhi, zračni in svetli! Pa še ena soba je nujno potrebna tudi v majhnih družinah vsaj ob boleznih. V ta namen sicer lahko uporabijo «boljo» ali «sprejemno sobo», takozvani salon, ki ga uporabljajo le ob izrednih prilikah in kjer je navadno postavljeno vse ono, kar je manje potrebno v številni družini. Najvažnejši prostor v stanovanju je gotovo kuhinja vsaj pri onih, ki nimajo služkinje in kjer se gospodinja najdelj muči ter se okoli nje ves dan sučejo manjši otroci; za te je treba seveda obilo prostora, svetlobe in zraka, prav tako kakor rastlinam. Žal pa navadno kuhinjo najmanje cenijo in jo skrivajo v ozadje.

Ponekod kuhajo v sobi na štedilniku, plinu itd.; s tem nastaja pravcata stanovanjska kuhinja, ubožnim in lenim celo zaželjena, ki je pa higijenski nestvor, ker kljubuje vsem pravilom razuma in snage, ko stoji zraven ognjišča še postelja.

Kjer je res potrebno, da se toplota ognjišča docela izrablja za segrevanje — kar bi bilo nekako dopustno v prav mrzlih krajih in v gorah, nikakor pa ne drugje, saj je umetna toplota vsemu v kvar — tam so res potrebne najbolje one vzdane peči oziroma štedilniki, ki segajo iz kuhinje skozi zid v sosedno sobo. Kuhinja je samo za pripravljanje jedi in zato mora biti popolnoma ločena po zidu od vseh ostalih prostorov, in je vsako ležišče v nji protivno temeljnemu higijenskemu pravilu za kuhinjo, ki se glasi: najskrbnejša čistost. Zato ne spadajo v kuhinjo priprave za čiščenje.

ne metla, ne cunje, ne ščetke, ne obleka, ne čevlji — za vse to in tudi za perilo in pranje treba najti izven nje primerne prostore, shrambe oziroma kotičke. V zadnjem času je moda spravila belo svetlo barvo tudi za kuhinjsko pohištvo do zaslužene časti. «Kar je belo, to je čisto, to je zdravo,» uči dr. Haslinger svoje seljake v lepi čitanki o zdravju, ki je leta 1924. izšla, a je še premalo znana in upoštevana kot vzorno poljudno čtivo.

Prav tako važna je v vsakem stanovanju spalnica, ki naj odgovarja istotako onim glavnim zahtevam zdravjeslovja, da bodi prostorna, zračna, svetla in suha; tu smo še v navzkrižju z mnogimi, ki menijo, da za nočni počitek zadostuje vsaka luknja, če je le postelja dobra. Pomisliti je treba, da prebiva v spalnici vsa rodbina po 8—10 ur izmed 24 in da v tem času potrebuje vsak človek zadostnega in svežega zraku tako kakor na prostem; poleg tega pa izhlapeva in izdihava vsak speči še obilo kvarnih snovi in duhov. In dognano je, da potrebuje odrasli za spanje do 15 kubičnih metrov prostora, to je po 2½ m širine in dolžine, ako znaša višina sobe vsaj 2 m in 80 cm. Za otroke se računa sorazmerno, torej do 14. leta nekako polovico širine in dolžine, ako je višina sobe 2.80 m. Na ta način se lahko izračuna, koliko oseb sme spati v določenem prostoru. To pa le, če ima taka spalnica dovolj veliko okno, ki se odpira na prosto, da se da soba dobro zračiti. Prostori brez okna so škodljivi. Spalnica mora biti tudi svetla; v temi se zlahka zakoti mrčes in se širijo kvarne kali in plesni, katere pa solnčna svetloba zamori. Zatorej odločite največjo, najlepšo in najsvetlejšo sobo za spalnico. Številne rodbine potrebujejo pa 2 spalnici, posebno ko otroci doraščajo.

Svetlobo v spalnici ovirajo tudi temne in težke zavese na oknih; istotako so kvarne preproge, ki pač dičijo sobo, a po nepotrebem nabirajo prah in ovirajo redno čiščenje. Priporočati je torej povsod, da se tudi v spalnice uvede ono blagodejno stremljenje po lahki, prosojni ter svetli tkanini kakor pri ženskih oblekah, katere moramo s higijenskega stališča, izvzemši za zimo, le odobravati.

Glede takozvane «boljše» ali sprejemne sobe, kateri je, žal, večkrat namenjen najlepši prostor malega stanovanja, ni treba ponavljati, da je za današnje čase z zdravstvenega stališča le v škodo, posebno ako ni otrokom vedno dostopna in jo družina rabi kvečjemu za obednico ob nedeljah in praznikih. Odpraviti je treba take ostanke iz onih časov, ko niso ljudje poznali razkužilne in krepilne moči solnca, ko so se bali zraka, ko niso slutili, odkod prihaja večina bolezni in ko ni bilo toliko splošnega prometa in od tega povzročenega prahu.

(Poglavje o higijenski uredbi gospodinjstva je pač takovažno, da se bomo o priliki še ustavili pri njem.)

Današnja prehrana. (Jerica Zemljanova.)

Kuhanje in priprava naše hrane je brezdvomno najvažnejši in obenem tudi najtežji gospodinjski posel. Moti se, kdor misli, da je to delo, ki ga opravi lahko vsak kar tako mimogrede. Jaz pa trdim, da je pravilno kuhanje prav taka, ako ne večja umetnost kakor vsaka druga, saj je treba za njo mnogo razumevanja in inteligence, premišljenosti in okusa. Brez hrane ni življenja, brez pravilne hrane ni zdravja. Pametnemu in razumnemu človeku nikakor ne zadošča, da mu je želodec samo napolnjen in da zadovolji čut, ki mu pravimo lakota. Moderni človek stavi veliko večje zahteve na hrano; hoče, da se pri jedi tudi dobro in prijetno počuti, želi okusno in dovoljno jesti, toda neče, da se ob tej zadostni in okusni hrani odebeli. Nikakor! Nego želi, da ostane tudi pri najboljši hrani slok in vitek, skratka, od hrane zahteva, da mu ohrani zdravje, lepoto in mladost. To so zahteve, katerim more ugoditi samo ona gospodinja, ona kuharica, ki pozna ustroj telesa in pozna tudi ustroj in sestavo živil, iz katerih pripravlja vsakdanjo hrano. Nekdaj je bilo to drugače. Ljudje so jedli preprosteje in zato naravneje. Bili so zdravi. Ali povojni človek ima vse drugačne zahteve! On hrepeni po vživanju in nasladi, dušni, zlasti pa telesni. Zato se neče več zadovoljiti s tistim preprostim enostavnim navadnim repertoarjem jedil, kakor v dobrih starih časih, ampak hoče spremembe in zopet spremembe. Želja po vživanju ima za posledico, da je tudi prehrana prešla v napačno smer, ki škoduje njegovemu zdravju, mu draži in vničuje živčevje.

Povojna doba nas je postavila v popolnoma nov življenski položaj. Borba za vsakdanji kruh, dirka za novimi idejami, smelimi načrti, splošna želja po vživanju, vse to povzroča, da živimo mnogo hitreje kakor pred vojno. Ta hitri tempo našega življenja ima za posledice slabljenje in propadanje živčevja. V tem stanju nikakor ni primerna ona razdražljiva hrana, kakršne smo se navadili v zadnjem času, namreč hrana z ostrimi začimbami, zlasti pa mesna in sploh nepravilno kuhana hrana.

V najnovejšem času je moderna znanost na polju prehrane odkrila tajne, ki so naravnost neprecenljive važnosti za naše telo. Na mnogobrojnih poizkusih, tako na živalih kakor tudi na ljudeh, so razni zdravnikučenjaki in fiziologi dokazali, da za naše zdravje nikakor ne zadoščajo samo one snovi, ki se največ nahajajo v živalskih živilih in v moki, in to so: beljakovine, tolšče, ogljikovi vodani in rudninske snovi. O teh redilnih snoveh smo do zadnje dobe mislili, da so edine, ki telesu zadoščajo za ohranitev in razvoj. Toda poizkusi so pokazali, da je treba telesu za rast in za odporne sile še drugih snovi, brez katerih ni pravilnega razvoja in tudi ni zdravja. Te snovi so nazvali vitamine ali dopolnilne snovi. Ti vitamini ali boljše «življenske» snovi so telesu tako potrebne, da se brez njih

pojavnajo razne bolezni, kostne, krvne in živčne. Res je, da bistva vitaminov učenjaki še ne poznajo. Dognali pa so, da biti morajo in da se z malimi izjemami nahajajo skoraj izključno v rastlinskih živilih. To dragoceno odkritje nas sili, da usmerimo svojo prehrano kolikor mogoče v stran rastlinstva, to je: zelenjave in sadja, ako hočemo biti zdravi. Pre-rano poapnenje žil, reumatizem, giht, razne živčne bolezni so premnogokrat posledica mesne in sploh nepravilne prehrane, ki je vzeta iz živalskih živil. Slaba in počasna prebava, ki porablja mnogo živčne sile in ki tako-rekoč zalepi notranjost s strupi in škodljivimi snovmi, je pogostokrat povzročena vsled nepravilne hrane.

Pa ne samo iz navedenih razlogov je potrebno, naj naša hrana obstoja največ iz rastlinstva, ampak je to potrebno tudi še iz mnogih drugih ozirov. Kako pusta in dolgačasna bi bila naša hrana, ako bi ji ne dajali izpremembe! Naj je jed še tako okusna in dobra, ako se pa vrsti dan za dnevom na mizi, nam začne presedati in nič več nam ne diši. Izprememba hrane pa ne prija samo okusu, ampak je neobhodno potrebna splošnemu zdravju in splošnemu telesnemu razpoloženju. Izpremembo pa nam nudijo ravno zelenjave in sadje. Da bi naše gospodinje in mamice poznale in cenile prednosti zelenjadi in sadja tako, kakor jih zaslužijo, o, potem bi jim sigurno posvečale večjo pozornost v kuhinji in tudi na vrtu.

Kakšno vrednost pa imajo pravzaprav rastlinska živila? Poleg vode, ki jo imajo do 94%, in poleg staničnine, ki kot hranivo ne pride v poštev, imajo le v neznatnih množinah redilne snovi, od katerih pridejo v poštev rudninske snovi, kakor: železo, fosfor, kalij, natrij, magnezija, jed in drugo. Pred vsem pa imajo vitamine in te tem več, čim bolj so bile izpostavljene solncu. Vsled dejstva, da imajo zelenjave, izvzemši stročnic, razmeroma le malo redilnih snovi, je priprava tem važnejša. Paziti je namreč, da se ob nepravilni pripravi ne izgube in ne vničijo. Običajno jih kuhamo v vodi, ki jo potem odlijemo in z njo tudi vse redilne snovi, ki so se izlužile v vodi. Najpravilnejša priprava je ta, da jih sploh ne kuhamo, ampak da jih — izvzemši onih, ki imajo ostro dišeče snovi, kakor repa, rumena koleraba — dušimo in parimo samo s toliko vode, kolikor je potrebno za dotično jed. Francoz, ki polaga veliko važnost na naraven okus zelenjave, jo samo pari, in ko je mehka, pridene samo nekoliko presnega masla, brez vseh dodatkov in začimb. V krajih, kjer delajo kure za shujšanje, kakor n. pr. v Karlovih in Marijinih varih, tam pa uživajo zelenjavo sploh brez tolsče in zabele. Mlado korenje pripravimo prav okusno na ta način, da ga nastrganega parimo z mlekom, kar je posebno dobro in priporočljivo tudi otrokom v najnežnejši dobi. Tudi mlado špinačo pripravljamo na isti način. Zelenjad pripravljamo kot juhe, prikuhe, kot narastke, ponvičnike, pudinge in zrezke. Kolikokrat bi tudi pri bogatih obedih

zelenjad mogla nadomestiti meso, kateremu moderni zdravniki odrekajo vse dobrote, ki so mu jih do zadnjega časa pripisovali. Žal, da so tako malo poznana zelenjavna jedila, kakor špinačni, ohrovtovi, krompirjevi, gobovi zrezki, ki po okusu prav nič ne zaostajajo za mesnimi. Naravnost delikatesa in v jako lahko prebavni obliki so razni zelenjavni pudingi, ki so priporočljivi bolnikom in bi delali čast vsaki kraljevski pojedini.

Pripravljati zelenjad okusno in na razne načine, je res prava umetnost, večja kakor pripravlanje različnih mesnin in sladic. Znano je, da se da sam krompir pripraviti na 99 raznih načinov, drugi boljši od drugega.

V mrzlih zimskih mesecih, ko prیمانjuje sveže zelenjadi, je jako važno kisló zelje in repa, pa tudi rumena koleraba in korenje. Kislemu zelju n. pr. pojejo naravnost slavošpeve, ker ima poleg kisline, ki je popolnoma slična mlečni kislini in ki vničuje gnilobne črevesne bakterije, tudi vitamine. Priporočljivo je v vsaki obliki, tudi surovo kot solata. Pa tudi repe, rumene kolerabe, zlasti pa korenja ni podcenjevati, ker ga lahko pripravimo prav na okusen način, n. pr. s krompirjem, z ohrovtom, s fižolom itd. Tudi buča in kumara sta si priborili jako važno mesto v prehrani. Paradizniki imajo med vso zelenjavo najvažnejše mesto in so dandanes že mnogo bolj razširjeni in vdomačeni, a vendar še premalo cenjeni. Sveži paradizniki, pripravljani kot solata ali potreseni s sladkorjem, pečeni z maslom, oljem in z drobtinicami, so naravnost delikatesa in obenem pa še kot zdravilo.

Pa tudi s fiziološke strani ima zelenjava veliko vlogo v prehrani. Predvsem so to že omenjeni vitamini in pa rudninske soli. Prvi so potrebni telesu kot dopolnilne snovi, dajejo mu živahnost in odporno silo proti okuženju. Vživanje vitaminov v sveži zelenjavi in svežem sadju pa je dandanes bolj sigurno pomlajevalno sredstvo nego Steinachovo ali Voronovo, ker je odkritje teh tajinstvenih snovi privedlo problem pomladitve na realno znanstveno bazo. Rudninske snovi pa so potrebne našim kostem, krvi in mišicam. Moderni zdravniki dandanes zdravijo slabokrvnost in rahitis s tem, da priporočajo bolnikom vživanje surove zelenjave, kakor špinačnega ali korenjevega soka, ki je posebno dobro z mlekom, zlasti pa priporočajo vsakovrstno surovo sadje. Ta način zdravljenja je vsekakor naravnejši nego dragi železni in drugi preparati, ki otežkočajo prebavo in škodujejo zobovju.

Še eno važno prednost ima zelenjava pred mesom in močnatimi jedili. Zelenjava in sadje imata tudi neko neprebavno snov — staničnino — ki nima sicer nobene branilne vloge, ampak vendar je potrebna, ker pospešuje prebavo. Staničnina, zlasti pri mladi zelenjavi, ki je polna vode, drgne sluznico v črevesu in jo s tem draži, da mora živahneje delovati in bolje odvajati. Zato je vživanje zelenjave in sadja tudi iz tega razloga

neobhodno potrebno, saj trpi vsled nepravilne prehrane mnogo ljudi na zaprtju. Brez rednega odvajanja pa človek nikakor ne more biti zdrav.

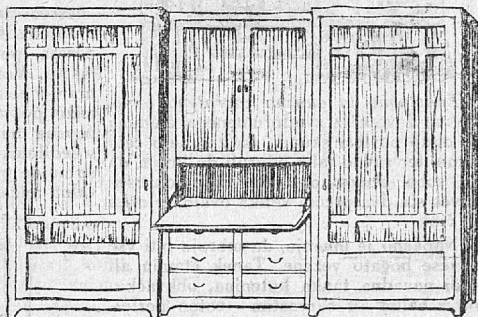
Spričo tega je potrebno, da gospodinja vsak dan v letu uvršča zelenjavo in sadje na jedilnik. Naj ne bo obeda brez zelenjadi in sadja!

Ker se pa vitamini pri kuhanju deloma vničijo, zahteva moderna prehrana, da se nekatere zelenjave, zlasti pa sadje, uživajo popolnoma nekuhane. Svojemu zdravju in svoji nečimernosti na ljubo skrbimo, da jemo vsak dan vsaj po eno nekuhano jed, n. pr. solato, nastrgano korenje z jabolkom, paradižnik, sladko papriko, surovo sveže zelje. Najbolje se pripravijo te jedi s kislimi jabolki ali pa z limonovim sokom. Prav tako priporočljiv je tudi mlad grah, redkev, kumare. Kdor pa misli, da surove zelenjave ne more prenesti, naj poje pred obedom vsaj nekoliko svežega sadja.

Sveta naloga današnje gospodinje je, da skrbi za vse to in si tako vzgojuje zdrav in krepak naraščaj ter polaga s pravilno prehrano temelj telesnemu zdravju in temelj družinski in narodovi sreči.

Pripravno pohištvo. (Milka Martelančeva.)

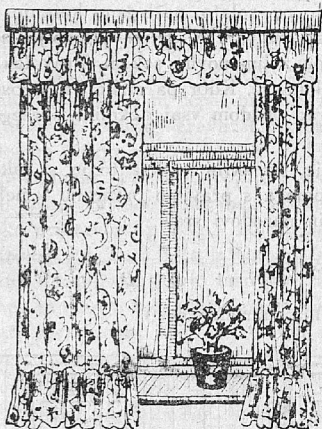
Velika omara za stanovanjsko sobo. V sobi, ki je nimamo samo za spalnico, ampak v njej tudi sprejemamo, delamo in morda celo tudi kuhamo, moramo imeti tudi pohištvo, ki je lepo za oko, pa tudi praktično. Naša omara je sestavljena iz treh omar, kar je praktično posebno obse-
litvi in tudi, ker ne vemo, ali bomo v vsaki sobi, kjer se nastanimo, imeli toliko prostora ob zidu, kolikor ga zahteva cela

omara. — Ako nimamo potrebnega prostora, lahko razmestimo posamezne omare ali pa postavimo dve stranski skupaj, srednjo pa posebej. Stranski omari sta razdeljeni tako-le: v eni imamo zgoraj polico za klobuke, kako škatljo i. t. d. Pod polico je počez palica, na palico obešamo obešala za obleke. Spodaj je zopet polica, pod polico po trije plitvi predalčki za perilo. — Druga stranska omara je razdeljena poljubno v pre-
dale in police, kamor spravljamo posodo,

galanterijske predmete, hrano, i. t. d. — Srednja omara je razdeljena v dva dela. Zgorenji del ni globok in vanj polagamo knjige, spodnji je nekoliko globlji, vendar ne toliko kakor stranski omari ter je razdeljen v predale. Med gorenjim in spodnjim delom je kakih 25-30 cm prostora. Na spodnjem delu je na kraju pritrjena deska, ki se da dvigniti in zapreti s ključem. Odprto desko imamo za pisalno mizo. V tem prostoru imamo pisalno orodje, koledarček in vse, kar spada na

pisalno mizo. — Vrata stranskih omar in srednje omarice imajo šipe, za katere priprnemo nabrane zavese iz rumenkastega étamina. Etaminu napravimo zgoraj in spodaj za 1 cm širok rob, skozi katerega pretaknemo vrstico, ter nabereimo blago. Kadar peremo, snamemo vrstico. Na ta način zavese lepše zlikamo, nego če bi jih nabrali in prišli na trak.

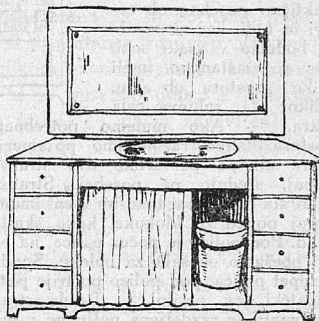
Enostavno in okusno zagrnjeno okno. Ravne zavese iz svetlorumenega étamina se dajo povleči skupaj, da zagrnejo celo okno, ter ravno tako odpreti do kraja, da se soba dobro prezračí. Edini okrasek zaves sta dva precej velika ovalna vložka iz čipk.

Napačno je mnenje, da morajo biti vse zavese bogato vezene. Tanek étamin ali tudi navadna tanka kotenina, obkvačkana z belim ali barvastim «coton perlé», nam da jako lepe zavese brez nepotrebne zamude časa.

Lepe in zelo praktične so tudi zavese iz rožnatega kretona, ki segajo samo do okenske prečnice. Take zavese so priporočljive, kjer so otroci v hiši, ki radi vlečejo, s tem pa mečkajo in mažejo zavese. Rožnati kreton da sobi posebno veselo lice. Če imamo še na šipah nategnjene, nabrane zastorčke iz rumenkastega étamina, ki nam daje celo v deževnih dneh mehko, prijetno svetlobo, dosežemo dokaj eleganten efekt s prav skromnimi izdatki.

Zelo praktična in lepa je omarica, ki je obenem tudi pisalna miza. Zavzema malo prostora in ni nikdar razmetana, ker jo takoj po uporabi lahko zapremo. Posebno v hiši, kjer so otroci, so take pisalne mize zelo priporočljive. Koliko «nesreč» je preprečenih, koliko jeze prihranjene. Otroci radi poberejo svinčnike, peresa, polijejo črnilo po obleki in pohištvu. Vse te neprijetnosti so nam prihranjene, ako lahko zapremo pisalno mizo po uporabi. Tudi je taka omarica povsod na mestu, kamor jo postavimo: v jedilnici, v salončku, v spalnici, povsod se najde prostor zanjo, tudi kamor bi pisalna miza sicer ne spadala.

Umivalnik po našem načrtu je drugi kos pohištva, ki je zelo praktičen za sta-

novanje, kjer moramo štediti s prostoro-
rom. Ima predalčke na vsaki strani, ogle-
dalo je pritrjeno na desko, ki tvori pok-
rov in se zapira, tako da je skleda skrita
in rabimo umivalnik tudi za mizo. Dobro
je, če ima skleda v sredi odprtino in
običajni nikljast zamašek, tako da steče
voda iz nje v vrč, ne da bi bilo treba
da postavimo vrče

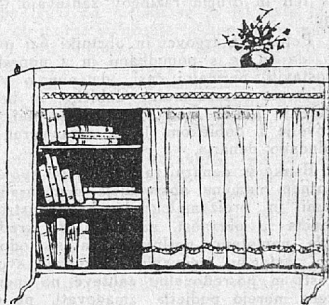
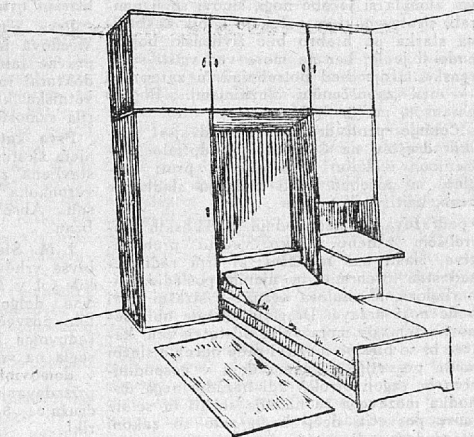
dvigati skledo. Posebno moderne, ravne
skleda so silno nepraktične, ker se pri iz-
livanju vode v vrč kaj rade izmuznejo iz
voda. Pod umivalnikom imamo vedro za
vodo in vrč za umazano vodo. To zastre-
mo s primerno zaveso. — Umivalnik je
lahko tudi enostavnejši, t. j. brez stran-
skih predalov in brez spodnje deske, tako
da postavimo vrče naravnost na tla.

*Velika omara z zložljivo
posteljo* spada sicer med naj-
praktičnejše moderno pohi-
štvo, ki si ga pa ne more
vsakdo nabaviti, ker je to
specijalitet, ki jo je treba
slano plačati. Postelja se z
lahkoto zloži v omaro, en
sam pritisk na gumb in pos-
telja je spet zunaj. Za ta-
ke vrste pohištvo imajo po-
navadi svoj patent de velike
tvornice in si ga dajo drago
plačati. Pač pa nam take
omare lahko služijo kot
vzorec za slično ceneno
omaro, katero si lahko na-
pravimo s skromnimi sred-
stvi. Iz mehkega lesa, belo
lakirana omara, tako naprav-
ljena, bi bila jako lepa. V
sredino lahko spravimo na-
vadno železno zložljivo posteljo ter jo za-
grnemo z zaveso. Imamo tako obširno
omaro, kjer nam stoji zelo mnogo stvari; v
gornjih delih hranimo lahko poletni
zimski odeje i. t. d., obenem imamo pa tudi
lepo skrivališče za zložljivo posteljo.

Kos pohištva, ki je neobhodno potre-
ben v vsaki še tako skromni hiši, je —
polica za knjige. Naši ljudje na splošno
radi čitajo; skoro bi ne našli hiše, kjer bi
ne imeli vsaj nekdanjih Mohorjevih knjig,
knjig Goriške Matice in vsaj po en me-
sečnik. Žalibog se pa večkrat zgodi, da
knjige potrgajo otroci ali jih požge neuka
gospodinja potem, ko so vse zamazane in
razcefrane. Zgodi se tako le radi tega,
ker v hiši ni primernega prostorčka za
spravljanje knjig. In vendar se da s prav
malenkostnim trudom napraviti lična in
pripravna polica za knjige. Iz vsakega
zaboja si jo lahko napravimo. Zaboju iz-
bijemo dno, odžagamo od stranskih desk,
kar je več nego 25 cm širine, iz dna izža-
gamo police, ki jih pritrdimo od znotraj.
Les očistimo s steklenim papirjem, po-
barvamo s poljubno barvo; da se knjige

ne prašijo, napravimo zastorček iz vzor-

častega kretona ali nebeljene kotenine z
malo borduro.

Po ženskem svetu.

Sedemdesetletnico je praznovala ta mesec Marija Skrinjarjeva, požrtvovalna socijalna delavka, ljubiteljica in zagovornica vseh zatiranih deklet, zlasti služkinj. Bila je med prvimi tržaškimi ženami, ki so se zavedale svoje javne dolžnosti, ter je z ginljivo požrtvovalnostjo širila prosveto ter telesno in moralno zaščito med žentvom. Pot njenega osebnega življenja je bila in je trnjeva: zlomila si je obe nogi, sinovi so ji umirali, sirote-vnuki se zatekajo k nji. Častitljiva starka pa hrabro bije življenjski boj in hudo ji je le, ker ne more več vršiti svoje ženske misije med potrebnimi in zatiranimi — med zapuščenimi služkinjami. Bog jo obrani še mnogo let!

Čehinje proti draginji. Nad dvajset ženskih društev na Češkem je podpisalo spomenico, v kateri protestirajo proti draginji in posebno proti zvišanju sladkorne cene, kajti:

«podraževanje neobhodnih življenjskih potrebščin zadene veliko večino prebivalstva, zlasti naš naraščaj, ki trpi radi nezadostne prehrane in njenih posledic: tuberkuloza, škrofuloza ogroža v strašni meri bodočnost države. Draginja znižuje obljudečnost s tem, da mora velik odstotek žen, katere bi se bile po možitvi rade odrekle službi in se posvetile važnemu delu v gospodinjstvu in vzgoji otrok, radi nezadostnega dohodka moževega še nadalje služiti in se ne more posvetiti dečji negi; zato so zakoni brez dece ali pa imajo samo po enega otroka.

Radi podražjenja se uporaba sladkorja še bolj omejuje, s tem pa se izpodkopava vse delo proti alkoholu in proti propadanju naroda.»

Iz teh in drugih razlogov zahtevajo Čehinje:

1. Poljedelci, trgovci in obrtniki naj uvidijo, da so se s ponudbami in z uporabo vzpostavili normalni časi, da nimajo več pravice na nesorazmerne dobičke in brzo bogatenje kakor med vojno, nego naj se zadovolje z dobičkom, ki je sorazmeren z vrednostjo denarja.

2. Banke in denarni zavodi naj po svojem prvotnem namenu posredujejo med hranilnicami in proizvajalci, da bi industrija, trgovina in obrtnost, navezana na kredit, mogla nemoteno poslovati; naj se odpovedo lastnemu trgovanju in znižajo svoje obresti in posredovalne zahteve na mero, katero morejo podjetja zmagovati, ne da bi bila prisiljena višati cene ali prekinjati delo, s čemer so stotine delavcev ob eksistenco.

3. Pozivljajo vlado, naj bi dajala s svojimi podjetji dober primer, da je boljši mali dobiček, ker omogoči zvišanje potreb in s tem tudi nakupovanje; naj bi z vsemi sredstvi zatirala odruhe z živili, omejevala preveč razpaslo prekupčevanje, naj bi si pridržala nadzor nad karteli, da bi se ne osredotočil kapital na škodo širših ljudskih slojev; naj bi se z enostranskimi olajšavami na davke in carine ne gojila zaščitna politika enega sloja, s čemer se demoralizirajo ostali sloji.

Prva odvetnica na Češkem. Dr. Hilda Wlchová je bila med prvimi slušateljicami pravne fakultete v Pragi. Ko je napravila doktorat in sodno prakso, je bila 5 let odvetniška koncipijentka. Letos pa je otvorila samostojno odvetniško pisarno v Pragi.

Prva katoliška veroučiteljica. S privoljenjem škofijskega ordinarijata v Brnu je nastavljena za profesorico rimsko-katoliškega veroučiteljstva M. Trýborkova na višji deklški soli. Absolvirala je filozofsko fakulteto v Brnu.

† **M. Stanislava Voh,** vrhovna vikarica, bivša vrhovna prednica, ravnateljica deklških šol v Mariboru, je umrla 30. sept. t. l. Vse dolgo življenje blagopokojnično je bilo posvečeno delu za ženo; kot vzorna redovnica in razsodna pedagoginja je dosegla na svojem polju lepe uspehe ne samo v domovini, nego tudi v tujini; po njenem prizadevanju so nastale številne nove družnice Solskih sester v Evropi in Ameriki.

Pavla Lovšetova, tudi našim čitateljicam znana umetnica in sotrudnica Žen. sveta, je odpotovala na pevsko turnejo v Ameriko. Slavo, katero si je pridobila njena umetnost po domačih dvorinah in odrih, ji bodo gotovo priznali in še bolj dvignili svetovni nastopi v tujini.

Maša Gromova, odlična jugoslovenska feministka, je odlikovana z redom sv. Save III. stopnje; lektorica angleškega jezika na ljubljanski univerzi Cappeland pa z redom sv. Save IV. stopnje.

Manekine so uslužbenke po pariških modnih salonih, kjer se pred kupovalkami oblačijo in primerjajo ter tako razkazujejo elegantno obleke in klobuka, ki ga misli dama kupiti. Gospodar, ki išče manekino, šviljo ali modistko, gleda v prvi vrsti na zunanost. Dekle mora biti že samo po sebi moderno in elegantno, da vzbudi v gospodarju zaupanje v svojo sposobnost in šik. Da bi postala manekina, je marsikateremu mlademu dekletu tako vroča želja in tako zaželjena sanja, kakor da bi mogla biti filmska igralka ali vsaj statistka. Zdi se,

da je krasna zabava, ko ni treba delati drugega kakor oblačiti se najlepše obleke in perilo ter se vrteti pred zrcali in pred očmi bogatih gledalcev ter dobivati 2000 frankov mesečne plače; koliko ima ta poklic senčnih strani, je pa znano malokateremu dekletu. Prosilka za mesto manekine mora biti jako lepa, vitka, z neoporečnimi linijami, negovano kožo in lasmi, skrajno elegantna, okusno in spretno nališpana, perilo mora imeti svilen in mauve barve (mauve izg. mōv = vijoličasto rožna). S prosilko, ki nā našminkana, kakor je treba, sploh ne govore. Ne glede na to, da je mesto manekine itak silno utrudljivo in naporno, so dnevi, ko si mora primeriti po 80—90 modelov na dan, da se popoldne še komaj drži na nogah od utrujenosti. Tudi prekrasna plača 2000 frankov se tako hitro razprši, saj mora manekina izdajati ogromne vsote za negovanje svoje lepote in elegance, ki je prvi pogoj, da more ostati na tem mestu. Da si more poleg tako visoke plače privoščiti le najskromnejše stanovanje in hrano, je umevno.

Ako hoče pariška šivilja ali modistka imeti delo, mora biti sama najmoderneje oblačena; mora biti napudrana in namazana, predvsem pa ostrizena, drugače ji ne verujejo. da bi mogla izdelati moderno obleko in klobuk.

Kratki lasje, puder in šminka niso tedaj vedno le nečimurnost, ki sili žensko, da se nosi po modi, nego je često gola zahteva sedanjega časa in predpogoj za kruh.

Primariju dr. Ješetu.

Besed najlepših rada bi nabrala, povila ž njimi šopek bi dehteč, da Vam izrazil bi dolžno hvalo. Ne najdem jih, Premrzla najmilejša je, preslaba najmilejša, dostojno da zahvalim se umetniku, ki s čudodelno je roko me rešil blaznih bolečin in me obvaroval temin slepote.

Lea Faturjeva.

Higijena.

Ali je jetika ozdravljiva?

Zdravniška veda je dosegla lepe uspehe v proučevanju te bolezni: kako nastane, kako se širi in kako se zdravi. Dognano je, da je po kulturnih deželah do malega vsak človek v mladosti tuberkulozen. Ali poleg te gotovosti je tudi druga nič manjša resnica: večina ljudi preboli to mladostno okuženje sama od sebe, brez zdravljenja. Človeško telo torej ubije to bolezen; le v redkih primerih se bacili zaplode pri otrocih. Ta razvoj bolezni se imenuje druga stopnja (sekundarni štadij). Del teh mladih

jetičnikov podleže bolezni, mnogo pa jih ozdravi brez lečenja in so zdravi vse življenje. Kdor pa ne more ozdraviti sam od sebe, poznajo pa danes zdravniki zanj tako izdatna sredstva, da se skoro vsi jetičniki v sekundarnem štadiju izlečijo. Tuberkulozne žleze, kostna in sklepna jetika se danes prav lepo ozdravi, če se ni bolezen že preveč razpasla. Solnčne kopeli in umetno obsevanje je rešilo že tisoče in tisoče jetične dece in ji vrnilo zdravje za vse življenje.

Poslednja in najvažnejša oblika tuberkuloze je pljučna jetika ali sušica, ki se razvije šele pozneje, navadno v najbolj cvetočih letih. Skoro dve tretjini človeštva oboli za pljučno tuberkulozo. Pa tudi ta stopnja je ozdravljiva in trdijo, da polovica takih odraslih jetičnikov ozdravi sama od sebe, ne da bi sploh vedeli, da so imeli to bolezen. Le pri drugi polovici bolnikov se bacili razvijejo in vrše svoje uničevalno delo. In to so tisti pravi jetičniki, katerih trpljenje je usodno zanje in za družino.

Iz vsega tega vidimo, da je človeško telo samo pravzaprav največji sovražnik tuberkuloznim bacilom in da jih — ako je dovolj močno — kar samo premağa. Le če je naše telo tako šibko, da se ne more upirati bacilom, oboli za jetiko. Tu pa lahko pomaga zdravniška veda, če se o pravem času zatečemo k nji. Čim bolj pa se je bolezen zajedla, tem težje jo je ozdraviti. Najhujše je pač pri tuberkulozi to, da je tako zahrbtna, da bolniku ne povzroča velikih bolečin in mu uničuje telo, ne da bi se bolnik zavedal svoje nevarnosti.

Vse kulturne dežele so započele odločen boj proti tuberkulozi in rešujejo nešteto ljudi. Najvažnejše sredstvo je pač klimatična lega. Za otroke se je izkazalo bivanje ob morju, solnčenje in kopanje v morski vodi kot najuspešnejše zdravilo; odrasli jetičniki pa se zdrave v gozdnatih krajih na srednji ali precej visoki legi. Poleg tega so pa izumili zdravniki še umetna sredstva, s katerimi more bacile in zdrave tuberkulozne rane.

Jetika je tedaj ozdravljiva; ali čim bolj je bolnikovo telo krepko in čim prej se začneja lečenje, tem bolj gotovo je popolno ozdravljenje. Najbolje pa je seveda: varuj se jetike, da je ne dobiš. Zdrava hrana, svež zrak, primerno delo in gibanje, pa čistost so gotovo najboljši brambovci proti tuberkuloznemu okuženju.

Vpliv glasbe na človeško telo.

V svetem pismu čitamo, kako si je hipohondrični kralj Savel krotil nadležne prikazni s tem, da se je ob zvokih Davidove citre zazibaval v sladke sanje. Zadnje čase pa so začeli zdravniki proučevati vpliv

godbe na človeški organizem. Tako so na Angleškem ustanovili društvo, ki se bavi s tem, da hoče na podlagi poizkusov doznati, kako vpliva glasba kot pomirjevalno sredstvo na bolno telo in dušo. V to svrhu so nastavili posebne glasbene strežnike, ki so vedno na razpolago zdravnikom. Pravijo, da je ta nova terapijska metoda pokazala že prav lepe uspehe; ugotovili so celo, da je bolnikom vročina pojemala in so lepo zaspali. Najizdatnejši instrument je violina. Nekateri bolniki, ki niso mogli spati že dalj časa, so vspavali s priprto skrinjico, ki je svrala na električni motor. Neki dunajski zdravnik je opazil, da glasba poživljuje in uredi krvni obtok in dihanje. Če je glas vesel in živahen, se bolniku oko razjasni, obraz poživljuje, žila hitreje bije, temperatura se dvigne, prebavni organi delujejo lažje. Če so glasovi žalostni in težki, postane punčica motna, koža nekako vsahne, kri silil k srcu, žila bije slabše, dihanje postane slabotno in redkejše. Za violino prideta harfa in harmonij. Na ženske imajo večji vpliv tenorji, na moške soprani. Baritoni, basi in kontralti imajo le malo terapijske sposobnosti.

Visoke pte so sicer jako moderne in še bolj priljubljene, a nikakor priporočljive iz zdravstvenih ozirov. Radi previsokega in tudi preozkega podpetka je namreč noga preveč iztegnjena v stopalu, tako da so nekatere mišice in vezi posebno napete in se kmalu utrudijo, kar potem povzroča, da se noga radi zmikava in stran celo zvine. Pri visokih petah trpi tudi koleno, ker se mora v njem vedno sproti vzravnavati oni nenaravni položaj, v katerem se nahaja vsa noga, zlasti kadar bi se imela zviniti v stopalu. Vsled tega se pojavljajo pri ženkah sedaj nove vrste bolečin v kolenih, radi katerih se zatekajo tudi k zdravnikom; ti pa zato priporočajo, naj ne bodo petni nastavki višji kot 4 cm in ne prezoki v dolenjem delu.

Kurja očesa se odpravijo z limono. Položi zvečer na obliščano mesto tenek košček limone, ali nakapaj na platneno krpico limonovega soka, položi na kurje oko in preveži z drugo čisto in suho krpo.

Še bolj priprosto sredstvo je čebula. Polovico male čebule namoči v kisu in jo zvečer naveži na kurje oko. Seveda je treba prevezati še s krpo. Drugo jutro se omehčana koža z lahkoto odlušči; če ne, je treba to ponoviti še parkrat.

Pisemske znamke ljudje kaj radi nalepljajo s slino in to še tako, da znamko obližnejo. Pred kratkim so na neki univerzi dokazali, da je v lepivu na znamkah na bilijone bolezenskih kali. K sreči ima človeška narava sama največjo odpornost v sebi; to-

da če so ustnice razpokane ali če je na jeziku mala ranica, se pri tem človek lahko nevarno okuži. Bolje je, da si čist prst osli-osliniš in šele s prstom omočiš znamko, ako nimaš pri roki vode, kar je seveda edino pravilo.

Gospodinjstvo.

Kako spoznamo, ali je med platno primešana bombaževina?

Na košček platna, ki ga mislimo preizkusiti, spustite s peresom kapljico črnila. Ako se črnilo razlije v dveh nasprotnih smereh, je v platnu tudi bombaževina. Če pa se črnilo razširi enakomerno na vse strani, je platno čisto, iz samega lanu.

Kako se na priprosto način napravi parfem? Prav lahko si narediš parfem sama in sicer s takim vonjem, ki ti je najbolj všeč. Vzemi posodico in nalij vanjo glicerina. Potem deni v glicerina cvet, od vrtnic, vijolic, resede, šmarnic, od jasmina ali katekole cvetice hočeš, pa dobro zapri in pusti na hladnem stati tri tedne. Glicerina se nazvame cvetnega vonja. Potem odcedi parfem in ga zopet dobro zapri v stekleničke. Pozneje ga lahko zmešaš z vodo. Uporabiš ga tudi za lase; vlij par kapljic tega parfema v vodo, s katero si izmiješ glavo, in lasje bodo prav lepo dišali. Na občutljivo blago pa ne smeš kapati tega parfema.

Otroška omara. Kjer so otroci v hiši, je zelo važno, da imajo sami svojo omaro. Ta mora biti razdeljena, da se v njej obešajo obleke, hrani perilo, igrače in šolske potrebščine. Najboljše je, da ima omara dvokirna vrata. V prvem oddelku so gornje police namenjene odraslim otrokom za šolske predmete, in sicer imej po možnosti vsak otrok svojo polico. V spodnjem delu pa imajo mlajši otroci svoje igračke. V drugem delu je zgoraj obešena obleka, spodaj so pa police za perilo. Omara ne sme biti previsoka, da otroci lahko sami obešajo svoje obleke in spravljajo svoje reči. Matere bi morale polagati posebno važnost na to, da že mali otroci sami pospravljajo svoje stvari. S tem bo materi prihranjeno delo, otrok se bo pa naučil samostojnosti, kar mu bo v bodočem življenju v veliko korist.

Kuhinja.

Telečji zrezek s smetano. Lep tanek košček telečjega mesa potolci in malo posoli ter ga deni v kozico, v kateri si raztopila surovo maslo. Rahllo ga popeci po obeh straneh in ga ne pokrivalj. Ko je lepo zarumenel, ga malo polij s kisljo smetano. Ko se smetana popeče, odlij maščobo in prilij še smetano, parkrat obrni v njej zre-

rek, da bo meso mehko, sok pa rahlo zarumenel. Potem deni zrezek na krožnik, polij črezenj sok ter garniraj s kaparami in citronovimi koščki.

Sesekljano meso z makaroni. $\frac{1}{2}$ kg govejega mesa sesekljaj na drobno. Istotako srednjeveliko čebulo. Oboje deni v kozico, kjer si razbeljla 2 žlici masti. Osoli poprej nekoliko in duši dotlej, da vsa tekočina izhlapi in se meso in čebula lepo zarumenita. Prideni 1 žličko paradižnikove mezge, vejico majarona, košček citronove lupine, nekoliko nastrganega muškatanega oreha ter $\frac{1}{4}$ l vode ali juhe, ako ju imaš. Pusti, naj se vse skupaj nekoliko povre ($\frac{1}{4}$ ure), potem pa usuj na makarone (1 kg), katere si med tem časom skuhala in jih potresla s parmezanom. Vse skupaj dobro premešaj in serviraj. Jed je okusna in hitro pripravljena. Zadostuje za 6 oseb.

Lahko serviraš meso in makarone posebej, a bolje je, če se vse skupaj prej zmeša, da se meso enakomerno razdeli.

Sarma. Odberi 6—8 lepih ohrovtovih ali zeljnih listov. Vloži jih v osoljen krop, da se omečajo; toda ne smejo vreti, zato ne imej posode pri ognju. Ko so se omečali, vzemi jih previdno iz vode ter pusti, da se odcedi. Vsak list posebej lepo raztegni in enakomerno namaži po njem mesni nadev, katerega si prej pripravila. Nato zvij list previdno skupaj, kakor pri zvitku, da se ne razpusti pri kuhanju ali pečenju. Ko si pripravila vse zvitke (sarme), jih vloži v razbeljeno mast z nasekljano čebulo, polij jih s paradižnikovo mezgo (približno $\frac{1}{8}$ l tekočine) ter postavi v peč, kjer naj se pečejo oziroma kuhajo, dokler se popolnoma ne zmečajo in zarumene. Potem jih vzemi ven, položi na podolgast krožnik ter jih polij s sokom. Ako se je vsa tekočina pokuhala, zalij gosti sok z vodo ($\frac{1}{8}$ l) ali juho ter pusti, da se še nekoliko pokuha, pa ga vlij na zgotovljene sarme.

Ako nimaš štedilnika, da bi jih pripravila v peči, jih lahko pripraviš tudi pri navadnem ognju, kjer se morajo peči v pokriti kozici. V tem slučaju moraš bolj paziti, da se ne zapečejo, zato jih moraš previdno obračati, dokler se povsod lepo ne zapečejo. Serviraš jih lahko same ali poleg praznega krompirja. Jed je jako okusna.

Za nadev vzemi polovico govejega ($\frac{1}{8}$ kg) in polovico ($\frac{1}{8}$ kg) svinjskega mesa, katero na drobno sesekaš in primerno popopraš in osoliš. Prideni stroček strtega česnika ter vse skupaj deni v kozico, kjer si na žlici razbeljene masti zarumenila polovico male čebule. Dodaj pr pesti (10 dkg) riža, zalij vse skupaj z vodo ali juho ter pusti, da se pokuha in riž zmeha. Temu lahko prideneš 1—2 jajci ter vse skupaj dobro premešaš, potem pa razmažeš nadev

po zeljnih ali ohrovtovih listih, kakor sem popisala prej.

—d—

Prav dobra domača torta. 20 dkg sladkorja in 8 rumenjakov prav dobro zmešaj. Nato prideni 14 dkg zmletih neolupljenih mandelnov, kos nastrgane čokolade, kakih 15 zrn dobro zmlete kave; naposled vmešaj še sneg iz 8 beljakov. Testo stresi v namazan model in speci. Pečeno razpolovi, namaži in zopet zloži skupaj. Namaži s tem-le nadevom: dobro zmešaj 14 dkg masla in 1 rumenjaka. Kuhaj 20 dkg sladkorja in malo vode toliko časa, da se raztopina potegne od žlice kakor nitka. Vrelemu siadkorju dodaj 3 kose nastrgane čokolade, odstavi in mešaj, da se čokolada raztopi. Ko se ohladi, prideni sneg iz 1 beljaka in tisto umesano maslo. Pa zopet mešaj vse skupaj, da bo lepo gladko in primerno gosto. S to kremo namaži prerezano torto in, ko jo zopet zložiš, še po vrhu in ob strani. Ne devaj prej preveč v sredino, da ti ne bo zmanjkalo za pomazilo. Naposled posuj torto še z zmletimi mandelini. Torta je jako dobra in se vedno posreči.

Orehova potica. Iz $\frac{1}{4}$ kg moke, 2 jajc, 5 dkg sladkorne sipe, 5 dkg stopljenega masla, $\frac{1}{8}$ l mlačnega mleka ter 2 dkg kvasa napravi testo ter ga pusti na toplem, da vzide. Za nadev si pripravi $\frac{1}{4}$ kg orehov, katere zmelješ ter streseš v $\frac{1}{4}$ l vrelega mleka, kateremu prideneš 5 dkg sladkorja in 2 žlici masla, 2 žlici kruhovih drobtin ter 5 dkg (2 pesti) opranih in očiščenih rozin. Vse dobro premešaj. Vzhajano testo razvaljaj za prst debelo. Enakomerno razmaži po njem pripravljen nadev, zvij ga, zaokroži v kolobar ter deni v kozico, katero si dobro namazala in posula z drobtinami. Ako ga pa deneš v šartelnov model, ga vlagaj polagoma okoli stožca. Pusti, da dobro vzide ter peči v topli peči $\frac{3}{4}$ ure. Potem ga zvrni na okrogel krožnik ter dobro posuj s sladkorno sipo.

—b—

Mandelnova potica. Presej $\frac{1}{2}$ kg dobre moke ter jo postavi na toplo. Vzemi $\frac{1}{8}$ l mlačnega mleka ter požvrkljaj dobro v njem 1 dkg zdrobljenega kvasa, 2 žlici moke ter za nožev konic sladkorne sipe. Postavi to na toplo, da vzhaja. Ko vzide, ga vlij v presejano moko, prideni 10 dkg sladkorne sipe, 10 dkg stopljenega masla, 1 žlico ruma, nastrgane lupine 1 citrone, 4 jajca ter za nožev konic soli. Vse skupaj dobro utepaj, da se napravijo v testu mehurčki. Postavi potem testo na toplo, da vzide, medtem pa si napravi nadev: $\frac{1}{2}$ kg mandelnov olupsi s tem, da jih postaviš za nekoliko časa v vrelo vodo, potem pa olupiš. Nato jih zrežeš na drobne rezine ali pa jih zmelješ. V tem slučaju jih moraš prej osušiti, ker se mokri težko meljejo, zato je

najbolje, če jih olupiš že prejšnji večer, da se po noči do naslednjega dne osuše. V skledi mešaš dobro 4 rumenjake z 10 dkg sladkorne sipe, 5 dkg presnega masla in če je mogoče, prideni še kozarec sladke smetane. Iz beljakov napravi sneg. Vzemi nato testo ter ga še nekoliko ugetaj, potem razvaljaj za prst debelo. Vzemi nato jajčno zmes ter jo razmaži enakomerno po testu, potem pa še sneg. Pri tem pazi, da se ti zmes ne razlije čez rob testa. Vzemi nato mandelne ter jih potresi enakomerno čez vse, potem zvij polagoma skupaj. Pomačaj si pri tem z nožem, zlasti če se je testo kaj prijel ploha. Vrhni rob in konce lepo zatisni, da se nadev ne izlije ven. Zvij nato v kolobar ter ga postavi v dobro namazano in z drobtinami nasuto kozico. Postavi jo na toplo, kjer naj dobro vzide. Peče naj se ¾ ure. Lahko pa denes to potico tudi v šartelnov model, kjer dobi lepo obliko. V tem slučaju pazi, da vse razore in stožec, ki je v sredi, dobro namažeš in posuješ z drobtinami. Ko je potica pečena, jo vzemi ven in pazi, da jo prej z nožem na lahko odluščiš od posode, zlasti ako je potica v šartelnovem modlu, kjer moraš posebno v sredi poskusiti z nožem, da se ne drži posode. Zvrni vse na okrogel krožnik ter dobro posuj s sladkorno moko. —b.—

Dunajski keksi. Presej na ploč 60 dkg lepe moke, kateri prideni 1 pecivni prašek, 1 zavitek vanilijevega sladkorja ter ¼ kg sladkorne sipe. Ko to dobro zmešaš, napravi v kupčku v sredini jamico, v katero deni 10 dkg surovega masla, ki si ga pa prej vmešala dobro v skledi z dvema celima jajcema in z osminko sladke smetane. Naredi testo, katero razvaljaš za nožev rob debelo ter izreži iz njega razne oblike.

Književnost in umetnost

Taskovna zadruga v Ljubljani je izdala sledeče knjige:

W. Shakespearejevo «Zimsko pravljico» v prevodu Antona Župančiča Romantična igra z bogatimi pesniškimi lepotami in globokoumnimi življenskimi modrostmi. Priporočamo jo posebno doraščajoči mladini. Cena Din. 40, vezana Din. 48, poštnina Din. 2.

Fr. Govekarjevi «Rokovnjači», znana ljudska igra. Cena Din 21.

Henrik Sienkiewicz: «Potop» II, del v prevodu dr. R. Moleta. Cena Din. 100, vezana Din. 124, poštnina Din. 5. Veliki roman iz poljske zgodovine, biser svetovne literature. Ime pisateljevo je najboljšo priporočilo knjigi.

Goriška Matica je razposlala ob svoji desetletnici svojim članom za l. 1929, te-le

knjige: Koledar, Kmečko branje, Danska in Dani, Pravica, Škorpijoni zemlje, Iz starih časov.

Koledar obsega poleg običajnih cerkvenoin zvezdoznansko - koledarskih podatkov, sejmov, pristojbin in seznama naših pošt in občin tudi dolgo vrsto lepih črtic in pesmi, koristnih člankov, otroških pravljic in zanimivih slik. Leposlovni sestavki so povečini prevodi, članki govore o letošnjem jubileju odličnih mož, o kulturnem delu, o davni preteklosti, o zvezdoznanskih in drugih zanimivostih. Posebno zanimive so fotografije cerkva, gradov in sličnih zgradb po naši deželi. Čitatelj dobi v knjigi najpestrejšo čtivo.

Škorpijoni zemlje je naslov drugi knjigi obsežnega Bevkovega zgodovinskega romana «Znamenaja na nebu»; pred koncem tega leta izide še zadnja knjiga: «Črni bratje in sestre»; vsak zvezek stane samo 3 lire, vsebuje pa zanimivo in pretresljivo sliko naše žalostne srednjeveške zgodovine.

Pravico je napisal svetovno znani poljski pisatelj VI. Stanislaw Reymont, poslovenil jo je France Bevk.

V **Kmečkem branju** daje Just Ušaj dragocena navodila kmetu in vrtnarju.

Pod naslovom **Iz starih časov** je zbral Nande Vrbanjakov zgodovinske bajke in povesti iz domačih krajev. Zanimive in primerne stvarce, le «Zimski večer» ne ve, kako se je pritaknil tej zbirki.

Danska in Dani. Janko Furlan opisuje v tej knjigi gospodarstvo danskega ljudstva, ki se je z uspehom svoje roke in razuma povzpelo do najvišjega gospodarskega blagostanja.

Ilustracije za koledar sta izvršila Tone Kralj in Milko Bambič.

Goriška Matica dodaja bogatemu letošnjemu knjižnemu daru še seznam knjig za bodoče leto: **Koledar, Zdravje in bolezen v domači hiši III.** zvezek (dr. Just Bačar), **Pod domačim krovom** (Ciril Drekonja), **Čigava si?** (Slavko Slavec), **Slika iz prirode.** Članarina znaša L. 5. Kdor doplača še L. 3, bo dobil poleg navedenih knjig še «**Knjigo za gospodinje**» (Gizela Majeva) ali pa Bevkov roman «**Mrtvi vstajajo**».

Naročila sprejemajo poverjeniki Goriške Matice in upravnništvo v Gorici, via S. Giovanni 6, ter v Trstu via S. Francesco d'Assisi 20.

Popravek: V pesmi «Še očetu» v 11. št. Z. Sv. se mora zadnja beseda v tretji kitici glasiti trajne mesto tajne; v pesmi «Smrtna ptica» pa mora biti v četrti vrstici zadnje kitice strašiš mesto straziš.